

2.
DE
V E N E N A T A
VINI ALIMENTI AC MEDICAMENTI
OPTIMI VIRTUTE

P R A E S I D E
CHRISTIANO GOTTFRIED
STENTZELIO

ARTIS SALVTARIS AC PHILOSOPHIAE DOCTORE
CHIRVRGIAE AC PATHOLOGIAE PROFESSORE PVBLICO
ORDINARIO H. T. ACADEMIAE VITEMBERGENSIS
PRORECTOR

DIE XXIX. MARTII A. MDCCCXL.
PRO GRADV DOCTORIS
DISPVTABIT
DANIEL DIETERICVS IACOBI
QVEDLINBURG. MED. CAND.

Vinum est
conueniens
alimētum
potulentum
nutritiuum
nem morbum
vet viciu
tatem huius
morum
soluit. n
absolute se
respectu
abstine
neam e

[illegible]

SERENISSIMO
A T Q V E
CELSISSIMO PRINCIPI
A C
D O M I N O
DOMINO IOANNI
A V G V S T O

PRINCIPI ANHALTINORVM
DVCI SAXONIAE ANGRIAE
ET WESTPHALIAE
COMITI ASCANIAE
DOMINO SERVESTAE BERNBVRGII IEVERAE
ET KNIPHVSII ETC. ETC.

PRINCIPI AC DOMINO SVO
CLEMENTISSIMO

FELICITATEM PERENNEM!

REVERENDISSIMO

CELESTISSIMO PRINCIP

DOMINO

DOMINUS

AVGVSTO

DVCT SAXONIAE ANGLIAE
ET WESTPHALIAE

COMITI ASSCANIAE
DOMINO SERVITVS RERVM

PRINCIPIS AC DOMINO SVO
CLEMENTISSIMO

EFFICIENTI M. TERRINUS

SERENISSIME PRINCEPS
DOMINE CLEMENTISSIME

IBI, PATER PATRIAE
CLEMENTISSIME,
primitias primosque studiorum
meorum fructus, summa animi
deuotissimi religione offero. SERENISSIME
PRINCEPS et DVX, ante pedes TVOS
Specimen hoc inaugurale depono, TVAM imis
precibus obtestans Clementiam, ut idem oculis
Gratiae plenis aspicere ac suscipere uelis. Ad
TVVM Praesidium, AVGVSTE AVGVSTIS-
SIME, quod omnes TVI subditi experiuntur,
praesentissimum, et firmissimum, egomet pariter
confugio, nihil magis in uotis habens, quam ut in
TVA, CELSISSIME PRINCEPS, Gratia,
Tu-

Tutelaque, perpetuo mihi conquiescere liceat.
Praepotenti omnis felicitatis ac prosperitatis Au-
ctori Statorique assidue supplicabo, supplicique
illum implorabo ac fatigabo uoce, ut TE,
AVGVSTE SERENISSIME, cum SERE-
NISSIMA CONIVGE TVA, saluum atque
incolumem, et ab omnibus temporum iniuriis
tutum, quam diutissime seruet, quod tota cogi-
tatione summe cupit, optat, ac precatur,

SERENISSIME PRINCEPS
DOMINE CLEMENTISSIME
TVAE CELSITVDINIS

Vitembergae
die XXIX. Martii
c1o 1o CC XL.

humillimus ac deuotissimus
subditus

DANIEL DIETERICVS IACOBE

DE
VENENATA VINI, OPTIMI MEDI-
CAMENTI ATQVE ALIMENTI,
VIRTUTE.

Laudent alii sua balsama uitae, praedicent suos spiritus, minerales solaresue dictos, alii; diuulgent alii sermonibus tabulisque suas pilulas, extollant suos pulueres herbasque alii; glorientur alii de auri, peculiari arte soluti, potu, uenditent sua medicamenta pretiosa, auro pretiosiora, alii; celebrent alii remedia ex antimonio parata, magni faciant subsidia, quae opium praebet, alii; iactent alii certa quorumuis morborum praesidia, a uiuo repetenda, quaerenda, argento, commendatissima sint aliis, quae uitriolum aut nitrum suggerit, auxilia; uinum certe his omnibus praeripit palmam; uinum certe aeterno prae his omnibus dignum praeconio. Laudemus igitur uinum, laudemus idem ita, ut integras illius uires abusui opponendo, quo statu, casuque, noceat, prositue, distince erua-

A mus,

mus, cognoscamus. Laudemus uinum ita, ut etiam reliquis remediis suis honos ac dignitas constet. Remedia enim, modo commemorata, nequaquam repudio, nimiam saltem de uniuersalibus eorum uiribus iactantiam atque ostentationem reprobo. Decet quippe omnes prudentes ac peritos medicos, rationalis principia medicinae sequentes, cuius remedio, quoduis ex sua natura aestimando, suum tribuere pretium. Proinde alia, qua dementes panacearum fautores incedunt, uia, incedendum, aliamque, in enodandis medicamentorum, uirtutibus, rationem amplectendam esse, arbitramur, ac, repudiatis omnibus, quocunque ueniant nomine, ex quacunque conficiantur materia, panaceis, exactum morbi, siue antecedentia, siue praesentia, respicias, examen suscipiendum, ex illo iudicium formandum, illique, tum artem medendi, tum ipsa medicamenta, accommodanda esse, nulli dubitamus asserere. Nam morbis mederi debet medicus, morbos, qui imminet, praecauendo, praesentes delendo; morbi uero non unius eiusdemque indolis sunt, nec iidem unam eandemque semper sedem, causam atque originem agnoscunt. Cum eadem igitur circumstantiae uariae & multiplices sint, uarioque mutantur modo, mutanda quoque sunt, quae infirmitatibus auertendis partim, partim extirpandis, seruire & sufficere debent, auxilia. Mutanda hinc remedia in morbis, quos uehementior & frequentior generauit motus, optima alias multorum affectuum medicina; mutanda remedia in iis malis, quae uitam otiosam, diuque intermissum corporis exercitium, aut diuturniorem somnum, sequuntur; alia ad curam infirmitatum, quas uberior potulentorum & alimentorum ingurgitatio produxit, medicamenta necessaria sunt, aliis medicus opus habet, si, ex necessarij inopia corruptione uel potus & cibi, corpus summa exhaustum macie, uix ossibus amplius haeret; subsidia, quae in morbis, ab excedenti sanguinis copia ortis, praesentissimam praestant opem, respuenda plane, si, & uniuersa massa sanguinea, & primae uiae, omnis generis cruditatibus & impu-

impuritatibus sunt obsessae ac refertae; nec eadem, quae crassiss & tenacibus humoribus resoluendis conueniunt, in magna succorum nimis resolutorum tenuitate atque acrimonia conducunt. Iam languidior solidarum fluidarumque partium motus, excitantium usu remediorum, promouendus, iam effrenata nimisque concitata sanguinis uasorumque sanguinem uehementum agitatio diluentibus & praecipitantibus auxiliis temperanda, minuenda, sistenda. Nunc abundantiae humorum, canalibus, quibus continentur, minus proportionatae, per euacuantia, locis primario affectis, si fieri potest, applicata, succurrendum, nunc succi deficientes, uel repente uel pededentim profusi & exhausti, alimentis bene facileque nutrientibus restituenti. Modo haec, modo illa secretio & excretio turbata adiuuanda, promouenda, modo secretiones & excretiones immodicae cohibendae. Iam partes aridiores nimisque contractae internis externisque emollientibus relaxandae, modo nerui fibraeque flaccidiores, martialibus, acidis & amaris roborandae, firmandae. Multoties extremi uasorum pori obstructi aperientibus referandi, saepe iidem, nimis dilatati, adstringentibus arctandi. Paucis: hominum, uno eodemque morbo laborantium, diuersissima est constitutio, nec minor, si multiplicem unius eiusdemque morbi originem, causam, sedem ac symptomata attendas, uarietas obseruatur. Vnde remedium, quod hunc a febre quotidiana intermittente liberauit, illi febrem eandem accersuit. Quae de medicamentorum mutatione, seriis inculcaui monitis ac praeceptis, probe obseruanda in uirtutum, quas uinum obtinet, explicatione. Innumera sunt uinorum, principiis, indole uiribusque maxime inter se dissimilium ac differentium, genera. Hinc non omnia uina, omnibus peraeque sunt proficua; nec unum idemque uinum, eodem omnibus conducit modo, copia & tempore. Si igitur, ex uino uariis obruti incommodis homines aegrotant, non uino, sed hominibus, accommodatum uinum haud eligentibus, aut electo abutentibus, culpa uitium-

que tribuendum. Oportet enim, ut ait HEROCLETVS, (a) neque inculcata culpae, neque ex imbecillitate nostra, & utendi ignorantia, rebus crimen impingere innocentibus. Vinum itaque, ex THEOGNIDIS (b) sententia, quotidiano usu confirmata, largius haustum, noxium est, at, si quis modice sobrieque idem bibat, iam non malum, sed bonum utileque existit. Vinum, uti canit HESIODVS, (c) laetitiam, colorem caloremque affert; uinum, optimum est medicamentum, pessimumque uenenum; uinum vires corporis & ingenii refocillat ac prosternit; uinum somnum creat & turbat; uinum nutritionem promouet & impedit; uinum febres curat & producit; uinum apoplexiam praecauet & affert. Varii uero, iique plane contrarii, quos uinum producit & praestat, effectus, non aliunde, quam a multiplici uinorum natura, plurimis ignota, nec satis obseruata, &, qui haec sequitur, abusu, repetendi sunt.

Tum haec, tum principia uiresque uini genuinas, uehementer ignorauit MAXIMVS TYRIVS, (d) asserens: uinum, si usum attendas, haud necessarium, si uoluptatem, praestantissimum. Quis ac qualis, sine uoluptate honesta, uitae usus? Quid ad sanitatem ac uitam conseruandam, prorogandam, uino conuenientius? Quid itaque uino utilius? Nullum etiam est dubium, quod Deus, uini vires, non uoluptatis saltem, sed etiam utilitatis ergo, uti sentit ATHENAEVS, (e) mortalibus monstrauerit. Absit igitur, absit, inquam, ut Lycurgi exemplo legibusque (f) moti, omnes uites delendas, iudicemus. Absit, ut Locrenses & Neruios, qui, teste IVLIO CAE-

(a) Apud Stobaeum, Serm. 165. καὶ δ' ἔτ' ἀνάττα ἀνιάδου, ἔτ' ἐγκλημα πρᾶγμαται ποιῶνται ἐπὶ τῇ αὐτῇ καὶ ἀδίναντες ἐπὶ τῇ χερσίν. (b) Sententiis, uers. 509. Οὐκ ἐπὶ πόνῳ πάλυς, κακός ἢ δὲ τις αὐτὸν πίνῃ ἐπισταμένως, ἢ κακός, ἀλλ' ἀγαθός. (c) In Scuto Herculis, de donis Bachi, Οἷα Διώνυσος δῶκεν ἀνδράσι χάρμα καὶ ἀχθῶ. (d) Diff. II. Ποτὲν κατὰ μὴν τὴν χρείαν, ἢ ἀναγκαῖον, κατὰ δὲ τὴν πόσιν, ἀμεινότερον. (e) Deipnos. lib. 2. cap. 1. edit. Lugd. Casauboni, in fol. p. 35. (f) Vid. Sphing. Theolog. p. m. 669. conf. quoque *Histoire de 7. Sages*, p. 13.

CAESARE, (g) uinum ad se deferri haud concedebant, quod ea re ad laborem ferendum remollescere homines atque effoeminari arbitrantur, imitantes, approbando impiam, quam, ex antiqua Arabum consuetudine, gens Mahumedis hausit, superstitionem, uini usum hominibus plane denegandum esse putemus, uti de Turcis RICA VT (h) testatur. Absit etiam, ut uinum, cum EMPEDOCLE, (i) putrescentem sub ligni cortice aquam, uocemus, uel idem, ut rem, a malo genio productam, cum Seuerio Seuerique discipulis, Pontificis Sotheri tempore uiuentibus, plane damnemus. (k) Absit, ut Seleuci sententiam nostram faciamus, qui, teste AELIANO, (l) adeo uinum detestabatur, ut, poena capitis dictata, eius potum, etiam aegrotis, interdiceret. Absit, ut Turnebi, a CASERTA (m) citati, sententiam nostram faciamus, statuentis: uinum humano generi iniquum, infestum ac pestiferum esse. Nonne uinum, laetus telluris fructus? nonne idem, malorum, quae nos quotidie urgent, praesidium? nonne idem prosperae & integrae auxilium ualitudinis? Vino enim, ut ait PLINIVS, (n) aluntur uires, sanguis calorque hominum. Et oculi, & stomachus, eodem recreantur, appetentia ciborum inuitatur, tristitia & cura hebetatur. Lenit ita, eadem fere ratione, uinum, austeritatem & morositatem senum, de qua conqueritur ATHENAEVS, (o) eadem superata, negotium molestissimum superatum esse, falsus. Hominibus, inquit PANYASIS, (p) terrarum incolis,

A 3

ignis

(g) Oper. Scaligeri notis, ab Arnoldo Montano, Amstelodami, 1670 in mai. suo, ed. de bello gallico, lib. 2. p. 75. & lib. 4. p. 122. (h) *Histoire des Turcs Tom. I. p. 95.* uid. quoque *Du Mont Voyage, Tom III. lett. 5.* (i) Apud Plutarchum, de causis physicis, p. 503. *Οἷος ἀπὸ φλοιῶς πίσιται σκαπὴν ἐν ῥόλῳ ὕδατος.* (k) conf. *Sallengre l'eloge de l'vresse, chap. 26. p. 130.* (l) Variar. Histor. lib. 2. cap. 33. (m) Tract. de natura aquarum & uinorum. Neapoli, in 4to, 1623 ed. p. 2. (n) Histor. Natur. lib. 23. cap. 1. (o) Deipnosoph. lib. 10. *Παραμυθεῖται ὁ οἶνος τὴν τῆς γήρας δυσθυμίαν.* (p) Apud Athenaeum, lib. 2. p. 37. & Stobaeum, Serm. 18 u. 44. *Οἷος γὰρ πνεῦμα ἴσον ἐπιχρῶσιν οἷον, ἰσὺς ἀλὲς καὶ πᾶσι συντηρεῖται ἀντὶ.*

ignis atque uini par est utilitas; uinum enim adhibitum, insigne omnium malorum remedium est. Vinum, scribit MATTHIOLVS, (q) praecipuum humanae uitae bonum, ac praestantissimum subsidium, uitalium spirituum restaurator maximus, atque omnium corporis, tum facultatum, tum functionum, instaurator optimus, animum & corpus recreat, tueturque summopere. Eandem cecinit cantilenam HARCHIVS, (r) egregias uini uires sequenti carmine eleganter sciteque describens: Exhilarat uinum, nutrit quoque, uiscera firmat, & facile in quaeuis corporis arcta meat; concoquit, & sumto mens fit generosior illo; pallida purpureo membro colore nitent. Inde redit uitae nouus halitus, inde senectus florenti numerat tempora longa coma; inde aucto fertur genitali semine quondam mars ueneris niueum sollicitasse thorum.

Praestat haec omnino omnia uinum, si constitutioni accommodatum, iusto tempore modoque hauriatur. Legitimum uero uini, tibi utilis & congrui, usum, ex natura uini, cum corporis tui constitutione, ac consuetudine, qua tenus hac delectatus fuisti, collata, omnium optime perspicies. Differunt quam maxime a se inuicem corpora nostra, differt, qua uſi sumus, educatio, differt, quo nutrimur, uictus, differt, quam agimus, aetas, differt, quo gaudemus, uitae genus, differre hinc necessario debent uina, quae diuersi homines, discrepante praediti natura, cum fructu & emolumento assumere uolunt. Multiplicia quoque & innumera fere sunt, quae habuimus, & adhuc habemus, uina, diuersissimis instructa principiis, diuersae auctoribus operationis. Vinum Albanum, Chium, Falernum, Lesbium, Pramnium, Rheginum, Rhodium, Coum, Abares, Acanthium, Aconitanum, Aegotheniense, Apyrum, Nectar, Barbinum, Byblinum, Caecubum, Calenum, Apuanum, Carystium, Caulinum, Corcyraeum,

(q) Comment. in lib. 7. Dioscoridis de mater. medic. cap. 7. (r) In Enchirid. simplic. medicam. p. 276.

um, Erythraeum, Faustianum, Formianum, Fundanum, Gauranum, Cnidium, Halicarnasium, Heluolum, Heracleoticum, Icarium, Ismaricum, Labicanum, Maronium, Leucadium, Messenium, Mamertinum, Mareoticum, Alexandrinum, Massiliense, Myndium, Myrites, Naxium, Nomentanum, Palmeum, Parysium, Peparethium, Nigrum Homeri, Plannium, Psythium, Sabinum, Sciatium, Setinum, Signinum, Spoletinum, Surrentinum, Tarentoticum, Tarentinum, Thasium, Tayum, Tiburtinum, Trebelicum, Trifolinum, Troezenium, Tyrrhenum, Veliterninum, Venofranum, Vicentinum, Zacynthium, aliaque plura uinorum genera, quae recenset & explicat ATHENAEVS, (s) silentio transeo. Nobilia octoaginta uinorum genera, Italiae maximam partem fructus, item centum & nonaginta quinque, quorum PLINIUS (t) facit mentionem, peraeque relinquo, relinquens simul octoaginta & nouem uina, uariis nominibus, a uarietate regionum, ciuitatum, pagorum, agrorum, repetendis, insignita, quae IACOBVS PRAEFECTVS (u) allegat, allegata iam, paucis exceptis, ab ATHENAEO. (x) Taceo, quae de Graecorum differentia ac uirtute uinorum, nobis rarorum, & nostra aetate fere ignotorum, HOMERVS, (y) HIPPOCRATES, (z) COELIVS RHODIGINVS, (a) PLAVTVS, (b) VIRGILIUS, (c) HORATIVS, (d) OVIDIVS, (e) PERSIVS, (f) IUVENALIS, (g) COLVMELLA, (h) MARSIL. CAGNATVS, (i) CRVSIVS, (k) TVRNEBVS, (l) GORRAEVS, (m) SCRIBONIVS

B

BONIVS

(s) Deipnosoph. l. 1. c. 20. & seq. p. 26. & seq. (t) Hist. Nat. l. 14. cap. 11. edit. Frobeniana, in fol. p. 245 & lib. cit. c. 22. p. 250. (u) libro de diuersorum uini generum natura, Venetiis, 1559. in 8uo. ed. a fol. 1. ad 10. (x) lib. cap. & pag. cit. (y) Odyss. 1. u. 209. & Iliad. A. u. 538. (z) lib. 1. de morb. mul. (a) Antiqu. lect. l. 28. c. 29. & 36. (b) Poen. Act. 3. Sc. 3. u. 85. (c) Georg. u. 90. 98. 99. (d) lib. 3. Carm. Od. 19. u. 5. Epod. 9. u. 34. lib. 1. Serm. Satyr. 10. u. 24. lib. 2. Satyr. 3. u. 115. & Sat. 8. u. 15. (e) lib. 1. de arte am. u. 57. (f) Satyr. 5. u. 135. (g) Satyr. 15. u. 25. (h) lib. 13. cap. 23. (i) lib. 3. uar. obl. 12. (k) Turcograec. l. 4. fol. 299. (l) lib. 25. Adu. 26. (m) Definit.

BONIVS LARGVS, (n) FOLIETA, (o) magno studio nota-
ta & collecta afferunt. Taceo uina Italiae, antiquis ac recen-
tioribus cognita; taceo uinum Graecum, *Vin Graeco de Som-*
ma dictum, taceo Murgentinum, *Mangiagverra*, Virgineum,
Amineum, Muscatellum, Salernitanum, Clarellum, Cerasium,
Tempense, Falsamicum, Catanense, Panormitanum, Boccasti-
um, Albanum, Monteranum, Romanum, Velitrinum, Prae-
nestinum, aliaque plura, a FLORO, (p) TIBVLLO, (q)
STATIO, (r) SANNAZARIO, (s) IOANNE IV-
VENE, (t) BACCIO, (u) SANFELICIO, (x) BRO-
DAEO, (y) RHODIO, (z) ZEILERO, (a) & SACH-
SIO, (b) commemorata, descripta, commendata. Hoc saltem
hic attingendum, monendum, uinorum alia esse recentia, alia
antiqua, dulcia alia, alia acida, adstringentia alia, resoluentia
& aperientia alia, fortiora alia, alia leniora, alia crassa, tenuia
alia. Hinc quotidie sedula aduertimus obseruatione, quod mul-
tis apprime conueniat & prodest uinum Rhenanum, aliis denuo
incommodum atque infestum, uariorum, quae producit, malorum
fons & origo. Multi uinis dulcibus, Hispanico scilicet, Gallico, &c.
cum maximo fructu utuntur, quae multis adeo inimica sunt, ut ne
quidem illorum odorem perferre queant. En! sisto tibi, haec
confirmaturus, historiam sequentem, quam habet PLECH-
LINVS (c): Sempronius, Batauus, natura ad dulciora uina,
quibus assuetus erat, propensior, sodalitiis & epulorum oc-
casionem, ad uinum Rhenanum bibendum inuitatus, eidem,
non

med. fol. 328. (n) cap. 30. §. 126. (o) de laudib. Neapol. t. 767. haec ha-
bet: laudatur graecus uentus, graeca puella, graecum uinum. (p) Rer.
Rom. lib. 1. c. 16. edit. Salmasii, p. 70. 71. (q) lib. 1. Eleg. 9. u. 34. (r) lib.
1. Sylu. 6. u. 33. & l. 3. Sylu. 5. u. 101. (s) lib. 1. Epigram. 60. u. 8. (t) de
Antiqu. & Fort. Tarent. l. 4. c. 1. fol. 1298. (u) de aquis calidis, l. 4. c. 5.
fol. 213. (x) In descriptione Campaniae, fol. 754. (y) Miscellan. lib. 10.
c. 3. (z) Notis ad Scribonii Largi cap. 14. §. 64. (a) Lincrar. Italiae, fol.
177. (b) Ampelographia, ed. cit. a p. 420. ad p. 431. (c) Obseruationibus
Physico-medicis, Hamburgi, in 4to, 1691. ed. obs. 49. p. 114. & sequ.

BONIVS LARGVS, (n) FOLIETA, (o) magno studio nota-
ta & collecta afferunt. Taceo uina Italiae, antiquis ac recen-
tioribus cognita; taceo uinum Graecum, *Vin Graeco de Som-*
ma dictum, taceo Murgentinum, *Mangiagverra*, Virgineum,
Amineum, Muscatellum, Salernitanum, Clarellum, Cerasium,
Tempense, Falsamicum, Catanense, Panormitanum, Boccafi-
um, Albanum, Monteranum, Romanum, Velitrinum, Prae-
nestinum, aliaque plura, a FLORO, (p) TIBVLLO, (q)
STATIO, (r) SANNAZARIO, (s) IOANNE IV-
VENE, (t) BACCIO, (u) SANFELICIO, (x) BRO-
DAEO, (y) RHODIO, (z) ZEILERO, (a) & SACH-
SIO, (b) commemorata, descripta, commendata. Hoc saltem
hic attingendum, monendum, uinorum alia esse recentia, alia
antiqua, dulcia alia, alia acida, adstringentia alia, resoluentia
& aperientia alia, fortiora alia, alia leniora, alia crassa, tenuia
alia. Hinc quotidie sedula aduertimus obseruatione, quod mul-
tis apprime conueniat & prodest uinum Rhenanum, aliis denuo
incommodum atque infestum, uariorum, quae producit, malorum
fons & origo. Multi uinis dulcibus, Hispanico scilicet, Gallico, &c.
cum maximo fructu utuntur, quae multis adeo inimica sunt, ut ne
quidem illorum odorem perferre queant. En! sisto tibi, haec
confirmaturus, historiam sequentem, quam habet PECH-
LINVS (c): Sempronius, Batauus, natura ad dulciora uina,
quibus assuetus erat, propensior, sodalitiis & epulorum oc-
casione, ad uinum Rhenanum bibendum inuitatus, eidem,
non

med. fol. 328. (n) cap. 30. §. 126. (o) de laudib. Neapol. t. 767. haec ha-
bet: laudatur graecus uentus, graeca puella, graecum uinum. (p) Rer.
Rom. lib. 1. c. 16. edit. Salmasii, p. 70. 71. (q) lib. 1. Eleg. 9. u. 34. (r) lib.
1. Sylu. 6. u. 33. & l. 3. Sylu. 5. u. 101. (s) lib. 1. Epigram. 60. u. 8. (t) de
Antiqu. & Fort. Tarent. l. 4. c. 1. fol. 1298. (u) de aquis calidis, l. 4. c. 5.
fol. 213. (x) In descriptione Campaniae, fol. 754. (y) Miscellan. lib. 10.
c. 3. (z) Notis ad Scribonii Largi cap. 14. §. 64. (a) Lincrar. Italiae, fol.
177. (b) Ampelographia, ed. cit. a p. 420. ad p. 481. (c) Obseruationibus
Physico-mediceis, Hamburgi, in 4to, 1691. ed. obs. 49. p. 114. & sequ.

non tam appetitui, plane hoc uinum auersanti, quam fauori amicorum, gratificaturus, liberalius indulgens, grauiasibi accersuit incommoda. Hunc nempe, nec ebrietate, nec capitis dolore affectum, affecto saltem, ex uini Rhenani, naturae eius aduersi, uentriculo, frequens inanisque ad lotium reddendum irritatio, nausea, denique, post octo decemue horas, a uini potu elapsas, acutissimus uentriculi dolor, concitatissimus arteriarum in toto corpore citissime pulsantium motus, uox faucibus haerens, sudor copiosus & frigidus, & tandem, post iterata aliquot horarum deliquia, uomitus, non iam uini, sed aceti, sed acerrimi spiritus, qui, uitrioli instar, & roderet & ureret gulae palatique, qua patet, iter, subinde etiam exulceraret, dentes autem adeo stupefaceret, ut intra duos tresue dies uix redire ad ingenium possent. Accedebant deinde etiam, turbato, in illa humoris acris effervescentia, uentre, deiectiones tres quatuorue liquidae, neque ante symptomatum tam dirorum requies, quam uomitus aluiusque penitus cessarent. Eadem citatus auctor occasione refert, quod & alios nouerit, qui, a Rhenani usu uini, in grauissimum uentriculi ardorem inciderunt, cui, aliquot diebus praeterlapsis, ructus acidi successerunt. Idem, exemplo Iureconsulti Norimbergensis, cui uinum Rhenanum, alias laudatissimum, infensissimum erat, RIEDLINVS (d) probat. Iureconsultus ille, a patre, cui uinum Rhenanum in deliciis fuerat, fatus ac procreatus, quaecunque uina, si dictum excipias, etiam uberius hausta, sine ullo, uel minimo, quod inde perciperet, damno, ferre poterat, quamprimum uero Rhenanum, modice licet & sobrie bibebat, mox eum, sequenti die, non ardor saltem, uentriculum reliquasque afficiens partes, cruciabat, consumebat, sed tanto etiam uniuersi corporis tremore ac debilitate corripiebatur, ut aliquandiu officio suo nec pedes, nec manus, praeesse & satisfacere potuerint. Ne uero,

B 2 Rhena-

(d) Lin. Med. A. 1700. Mens. April. obs. 9. p. 390. & sequ.

Rhenanum defensus uinum, existimes, alias forte adfuisse causas, quibus ille perniciosus effectus adscribi potuisset, debuisset, hoc adhuc moneo: quod commemoratus Iureconsultus, eadem incommoda, non semel, sed iterum ac saepius, ex uini Rhenani potu passus expertusque fuerit, toties iisdem afflictus, quoties, iam recensitorum immemor malorum, familiaribus assidens amicis, uino Rhenano utebatur.

Ex his obseruationibus sole meridiano clarius constat: uinum Rhenanum omnibus hominibus haud congruum & proficuum esse. Proinde sententia IOELIS, (e) sine exceptione non admittenda, asserentis: omnium saluberrima & naturae hominum conuenientissima esse uina Rhenana, ut quae omnibus cuiuscunque aetatis hominibus, tuto, si modice hauriantur, exhiberi queant, ipsis etiam infantibus recens natis, praesertim septentrionalibus locis. Per se quidem certum ac conspicuum, quod non septentrionalium saltem, sed aliarum etiam regionum incolis, uinum Rhenanum maxime conueniat, & prosit; quod autem omnibus peraeque conducatur, de hoc ualde dubito, citatis commotus historiis, perpensa simul diuersissima hominum, in una eademque regione uiuentium, indole, consuetudine, ac uictu. Vnde uinum Rhenanum aliis remedium, uenenum aliis erit. Venenum erat illis, quos supra commemorauimus; idem quoque iuuenibus, sanguinis abundantia bilisque acrioris copia laborantibus, uenenum est. Remedium contra praesentissimum ac praestantissimum est morborum, a feri humorumque uiscidorum colluie ortorum. Testis horum, qui non mentitur, certissimus, est quotidianus, cui sana suffragatur ratio, usus. Testem praeterea sisto, uirum primum Norimbergensem, qui, uti refert RIEDLINVS, (f) ex nimia uini Tyrolensis recentis ingurgitatione pessime se habens,

(e) Oper. Med. a Bacmeistero, Rostochi, in 4to. ed. Tom. I. lib. 2. Sect. 2. p. 95. (f) lib. & obs. cit. p. 394.

bens, tantum ex tempore leuamen & auxilium, hausto uino Rhenano, percepit, ut, cum antea uix pedem mouere potuerit, iam solus domum abierit. Tum omnino, si tales casus speciales respicimus, uinum Rhenanum est nostrum arcanum, arcanoque omni ita dicto melius & utilius; imo tum uinum Rhenense est decus & gloria mensae. Est tunc ille liquor, qui, ut canit TIBVLLVS, (g) docuit uoces inflectere cantu, mouit & ad certos nescia membra modos. Eandem sortem habuerunt habentque reliqua uina, huic proficua, illi noxia, inter quae decantatissimum est Mosellanum, de quo in prouerbio dicitur: uinum Mosellanum fuit omni tempore sanum. (h) Eadem, ut suauissima & lenissima uina, laudat SACHSIVS. (i) Vinum Mosellanum ad curandam cordis palpitationem commendat SOLENANDER. (k) Nobilissimum & absque omni dubio gratissimum laxans, quo ditiores, summo cum fructu, uerno & autumnali tempore, uti possint, uinum Mosellanum appellat DVTTELIVS, (l) idemque nullus dubitat asserere, quod allegatum uinum, in uentriculi imbecillitate, tumore & infarctu hepatis lienisque, in arthritide, catarrhis, in omni demum uirium prostratione, maximum exferat effectum. Addit praeterea, quod uirtus huius uini, biliosis apprime congrui, aperiens, confortans & refrigerans, terrae, qua uitis Mosellana colitur, nitrosis foecundae salibus, sit tribuenda. Est ita, sunt egregiae prorsus huius uini uires, tuto eiusdem usus in febribus continuis concedi potest, idem quoque, uitellis ouorum, exacte subactis, saturatum, hominibus, grandi macie torridis, prodest; idem tamen uinum, adeo laudatum, laudibus-

B 3

que

(g) lib. 2. Eleg. 7. (h) Vid. Constantini Germanici ad Iustum Sincerum epistola politica, de peregrinationibus Germanorum, rite instituendis, in 12. Cosinopoli, ed. p. 153. (i) Ampelographia, 1661, in 8uo. ed. cap. 8. artic. 2. p. 358. (k) Sect. 3. Conf. 10. (l) Tract. de uirulenta purgantium indole, Augustae Vindelicorum, in 8uo. 1722. ed. c. p. 5 §. 69. & sequ. p. 138 & seq. Conf. Hoffmannus, Med. ration. Systemat. Tom. I. Sect. 2. c. 6. §. 28. eiusque scholio, p. 556.

que summis celebratum, multis quoque ualde inimicum, inimicos sanitati effectus produxit. Recordor hominum obeso-
rum, qui, ex Mosellani potu uini, in nauseam, uentriculi ar-
dorem, dolorem, appetitum prostratum, alui constipationem,
respirandi difficultatem inciderunt. Nec ignota mihi sunt ex-
empla eorum, qui, fortiorum ac calidiorum usui uinorum a
teneris quotidiana assuetudine assueti, hausto parcius uino Mo-
sellano, uomitu perquam molesto, grauibz uentris torminibus,
ac continuo alui fluxu haud leuiter perturbati & uexati fuerunt.
Seruit his illustrandis ac confirmandis exemplum, quod affert
RIEDLINVS. (m) Audiamus ipsum aegrotum, haec de uino
Mosellano, sibi semper uomitum mouente, enarrantem: Cum
ego olim saepius in itineribus constitutus Lipsiam non semel
in anno profectus fuissim, imprimis Norimbergae, semper hoc,
Mosellanum scilicet, quod tantopere nunc laudatur, uinum, mi-
hi appositum fuit, nec illud sine quadam delectatione bibi, for-
sanque pro ordinario elegissim, cum patri meo ualde profuissim
se meminerim. Verum enim uero sancte testari possum, quod
semper post eius potum, sequenti die, uomitu immani adeo af-
flictus fuerim, ut non uinum duntaxat, uerum & reliqua in uen-
triculo contenta, reiecerim, alias ad uomitum haud pronus at-
que procliuius; quod exinde constat, cum alius uini, Neccari-
ci imprimis, longe maiorem absque omni incommodo quan-
tatem bibens commode feram. Vnde ab hoc uino fere ab-
horreo, atque uino Mosellano aliis, quibus placet, ac prodest,
relictis, egomet Neccarico, quod constitutioni meae conueni-
entissimum deprehendi, delector, & utor.

Forfitan, obiciis, isti homines, hanc nauseam, haec incom-
moda, detestando uini, per se optimi, abusu, sibi accersue-
runt, ea prorsus ratione, uti idem quotidie, ex alimentis & potu-
lentis, assatim & copiosius deglutitis, quae deinceps aegroti auer-
santur,

(m) Lin. Med. de an. 1699. mens. Nouembr. obs. 6. p. 1055. & sequent.

fantur, euenire aduertimus. Ast, uti circumstantiae, citatis notatae historiis, longe aliud docent, ac suadent, ita in aprico peraeque positum, quod non unus idemque cibus ac potus, non unum idemque corporis exercitium, non unum idemque medicamentum, non unum idemque uini genus, omnibus congruat & conducatur. Iungenda his consuetudo, altera natura, natura, si uim respicias, saepius potentior. Testatur ita RIEDLINVS, (n) quod multos nouerit, qui, Austriacis assueti uinis, hausto Neccarico, maximam uentriculi debilitatem senserint. Testatur contrarium SCHNIFELDER, (o) demonstrans: uinum Austriacum, doloris ischiadici, adeo acuti, auctorem fuisse, ut aegrotus, dies noctesque eiulans, clamitans, saepius haec protulerit uerba: *Wann ein solcher Schmerz in der Höllen sollte seyn, waere es mir unmoeglich darinnen zu uerbleiben.* Affirmat quoque CRATO A CRAFTHEIM, (p) uina Austriaca, aegrotis, dolore artuum affectis, ac quibus, ex nervorum & musculorum resolutione, sufficiens necessarios motus exercendi robur deest, ualde noxia esse. His subscribit HORSTIVS, (q) perhibens: quod ex Austriacorum potu uinorum, facile paralysis, post grauiora, quibus intestina, colon imprimis, torquentur, tormina, oriatur. Forsitan, denuo regeris, uina illa malam, a mala aeris constitutione, repentinaque tempestatum, frigidarum imprimis & humidarum, mutatione, indolem contraxerunt; forsitan, mones, uina illa, haud genuina, sed, natura eorum fallaciter mutata, corrupta, sulphure aliisque peregrinis rebus adulterata fuerunt. Haec omni tempore acta factaque fuisse, ac fieri & agi adhuc, pro certo, certis persuasus experimentis, credo. Qua uero ratione, quo persuasionis argumento, quo ueritatis suffragio, haec ad casus historiasque

(n) Lin. Med. de an. 1700. Mens. April. obs. 9. p. 392. (o) Histor. & Curat. med. Ratisbonae in 8uo, 1681. ed. obs. 1. a. p. 1. ad 5. (p) Consil. 169. & 253.

(q) Lib. 2. obs. 7. p. 94.

que allegatas applicari possunt, ubi uinum, de cuius bonitate atque integritate nullum adfuit dubium, salutari, quem aliis, simul bibentibus, praestitit, effectum probata, assumptum fuit? Quomodo hae coniecturae in re certissima & exploratissima locum habere possunt, cum uinum ex nulla parte suspectum, naturalis saporis, odoris ac coloris gratia gratum, non uno eodemque tempore, non uno eodemque loco, moderate ac scienter adhibitum fuerit. Diuersa potius uinorum natura, naturae hominum diuersae aduersa atque inimica, uerae fundamentum causae, quo praesentes casus nituntur, existit. Antiqua antiquis Graecis ac Latinis nota & familiaria uina, innumera fere fuisse, ATHENAEI (r) testimonium abunde confirmat; nec minor uinorum, indole & uiribus differentium, uarietas, & multitudo, nostris iam apud nos reperitur temporibus. Respicitur maximam partem in determinanda uinorum optimorum uirtute, solum, & patria. Quis uero tanta praeditus peritia, prudentia & sagacitate excellit, ut abstrusissimas, quae quotidie obuiis & frequentibus in rebus frequentissime struuntur, fraudes obseruet? Nonne saepe uinum, uite nostro fata solo productum, pro Rhenano uenditur, & maxima gulae uoluptate hauritur? Nonne saepius nostra uina peregrinis longe praestantiora sunt. Meum hinc facio Ferdinandi Primi, Romanorum Imperatoris, dictum, docentis: *Nach eines frommen Mannes Herkommen und guten Weins Heimath soll man nicht gar zu genau fragen.* (s)

Maxima nihilofecius inter uites intercedit differentia, differt solum a solo, cui uites inseruntur, differt succus succique natura, quo uites aluntur, differt aer, differt calor, differt tempestas, qua uuarum conditio & maturitas, iam emendatur, iam deprauatur, iam acceleratur, iam retardatur, iam promouetur, iam impeditur. Plurimis uero, quibus patria sordent, certo per-

(r) lib. cap. & p. cit. (s) Vid. Pistorius, Paroem. German. Iurid. Cent. 7. prouerb. 6. p. 566.

persuafum est, peregrina uina, nostris, licet praestantissimis, praeferenda esse. Nonne Saxones, optima, quae Saxonia gignit, & exhibet, uina, respuentes, tum peregrinis, quae nullius sunt pretii & uirtutis, maximo licet pretio emtis, utuntur, tum inscii ignarique, suis, quae hauriunt, usi uinis, eadem praestantissimorum catalogo uinorum, e peregrinis & longe distitis asportatorum locis, accensent. Disputationes Italogum, de eximia multiplicium, quibus abundant, uinorum praestantia, relinquo, relinquens simul friuolas & inanes, quas Hispani, Gallique, de eadem re, mouent, disceptationes. Vinorum uero, nobis adeo frequentium & familiarium, quae Franconia, uberrima multorum generosorum uinorum mater, suppeditat, differentia, eo maiori perquirenda studio, quo maius uel detrimentum uel emolumentum nobis hinc imminere sentimus. Vinum alias, quod a Franconia nomen habet, male audit, *Francken Wein*, *Krancken Wein*, in prouerbio dicitur. Dicit idem PISTORIUS, (t) ad obsoletos illos rhythmos prouocans: *Necker Wein*, *schlecker Wein*, (u) *Rhein Wein*, *fein Wein*, *Francken Wein*, *Krancken Wein*. Hoc dicterium a Thuringis, Franconiae uicinis, ortum esse, FEHRIUS (x) indicat, indicans simul, non uina, sed Thuringos, uinis aliisque rebus abutentes, culpandos esse. Non regio, inquit, non leges accusandae, sed mores, ac praepostera diæta; cum enim eorum uita, aut in otio, aut negotio, ut plurimum excedente, agatur, & uoracitas ipsis a primis quasi cunabulis sit implantata, iique a comestationibus ad labores extremos, ad choreas, & immodica exercitia, aut ad supinum otium, delabantur, quid mirum, si Thuringis uinum Franconicum sit insalubre? Non tamen easdem, quae uis, quae Franconia largitur, uina, uires possident, sunt alia aliis nobiliora, sunt alia aliis ignobiliora, praefertim si nimbosior autum-

(t) lib. cit. Cent. 7. parocem. 6. p. 564. (u) Paulo aliter haec uerba leguntur apud Sachsum, l. c. p. 459. & apud Boeclerum, Cynosur. mat. med. contin. Part. 1. cap. 8. p. 652. ubi *Necker Wein*, *schlechter Wein* dicitur. (x) Apud Sachsum, l. c. p. 459.

tumus, uti notauit SACHSIVS, (y) accedat. Licet Bambergae, scribit FEHRIVS, (z) Francofurtum usque, ad utrumque Moeni latus, uicinisque locis, magna uis uini quotannis colligatur, illa tamen excellent, quae radios solis meridianos, eosque in collibus accliuioribus reflexos, prodige excipiunt, quod Herbipolensibus & Wertheimensibus, (quibus Klingenberga, oppidulum uicinum,) frequens est; hinc apud imperitos Franconica pro Rhenanis ut plurimum uenditantur, quae, & bonitate, & colore, maxime aemulantur. Ex his manifesta iam elucescit ratio, cur saepius Wertheimensia, aliaque, quae Franconia producit, uina, pro Rhenanis, & Rhenana pro Wertheimensibus habita, bibantur, uiribus fere iisdem eodemque colore & sapore praedita. Inde quoque uina Rhenana & Franconica, ad unam eandemque classem relata deprehendimus, uti sequens sermone tritum prouerbum innuit: (a) Bacharaci ad Rhenum, Klingenbergae ad Moenum, Herbipoli supra saxum, crescit Germanorum uinum mallicum, *Zu Bacharach am Rhein, Klingenberg am Mayn, und Würtzburg auf den Stein, wachsen in Teutschland die besten Wein.* (b)

Reperiuntur tamen multi, quorum palato haec uina nec arident, nec conueniunt, assueti generosioribus & dulcibus, quae Vngaria, Hispania, Italia, & Gallia gignit, uinis. Haud leue inter allegata uina, principiis ac uiribus diuersissima, discrimen intercedit. Differunt inter se quam maxime uina Vngarica; differunt uina superioris, ab inferioris Vngariae uinis. Toccauiensia ex superioris Vngariae uinis primum sibi uendicant locum, praesertim eadem, quae ex acinis ultra iustum murationis tempus relictis, & quasi semipassis parata, *die Ausbrüche*, uocantur. (c) Ex uinis, quae inferiori Vngariae debentur,

METZ-

(y) l. c. p. 459. (z) Apud Sachsum, l. c. p. 458. (a) Vid. Pistorius, l. c. Cent. 7. paroem. 90. p. 666. & sequ. (b) Paulo aliter hoc prouerbum legitur apud Constantinum Germanicum, l. c. p. 231. (c) Vid. Sachsius, l. c. p. 462.

METZGERVS (d) Oedenburgensia, praecipue circa Rustum & Neosidensem lacum in arenoso loco prouenientia, inter quae, prae aliis, Aurimontana, *die Goldberger*, excellunt, commendat, commendatis simul, uirtutis praestantia nobilibus, quae, ab oppidulo, monti Sancti Georgi uicino, *die Sanct Georger*, uocantur. Abundant, prae aliis uinis, Vngarica, & ex iisdem in specie Toccauiensia, sale uolatili oleoso; unde eadem, chymicae experimentis artis examinata, multum spiritus uolatilis sulphurei destillatione praebent, parum contra salis fixi, in fundo uasis, cui inhaerent feces, relinquunt, ita ut ex quatuor & uiginti mensuris uini Toccauiensis, uix drachmae duae salis fixi tartaro similis, productae fuerint, cum tamen, teste DOERINGIO, (e) ex quadraginta octo libris uini Rhenani destillati longe maior salium fixorum copia, tartari nomine comprehensorum, scilicet tres unciae, acquirantur. Respondent Vngaricis uinis uina Hispanica, dulcis gratia saporis & resoluentis demulcentisque praestantia uirtutis notissima. Hoc uero quam maxime dolendum, quod, genuinorum loco uinorum, quae Vngaricorum & Hispanicorum nomine, caro uenduntur pretio, spuria frequentissime atque adulterina obtineamus. Nemini exinde mirum uideri debet, si, etiam parcius eorum usus, subiectis, quibus alias ex sua natura conducit, detrimentum afferat. Tantum uero abest, ut idem genuinis uinis Vngaricis aut Hispanicis imputandum esse censeamus, ut potius eadem, in morbis, a serosa colluie neruorumque laxitate ortis, reliquis omnibus, scopo roborandi, & languentes secretionis promouendi, praefereamus. Tantum etiam abest, ut uina Vngarica & Hispanica, neruis inimica & perniciose esse, cum SOLENANDRO, (f) arbitremur, ut potius eadem pro optimis neruinis

C 2

ha-

(d) Literis ad Sachsum datis, l. c. p. 463. (e) Disquisit. Epistol. Med. cum Sennerto habitis, in Epist. 4. Oct. 1619. conf. Sachsius, l. c. p. 463. (f) Sect. 4. conf. 28. p. 403.

habeamus. Interim tamen, uti ingenue uereque monet uates, (g) uinum te laedit dulce, quod & alios laedit, qui modum in bibendo non tenent. Vinum laesit Eurytionem, inelytum Centaurum, in domo magnanimi Pirithoi, ad Lapithas profectum; ille, postquam uino animum perdidit furens, in domo Pirithoi multa mala patrauit. Quid mirum, si uinum, immoderate sumtum, hominibus noceat, cum & bruta leui tactu uini concidant?

Adeo contemtim multi de uinis generosissimis loquuntur, adeo contra magnifice multi de uilioribus sentiunt. Laudat unusquisque sua; laudat uenales qui uult extrudere merces; auctor & est rerum cunctis tutela suarum. (h) Laudat ita PAVLVS STANSKY (i) uina Bohemica, praecipue ad Pragmam, Lietomirzicam, Miesnicum, Launam, & Vistam crescentia; laudat eadem, ut palato grata, & bonitate Morauicis superiora, Austriacis similia, quae tamen, SEILERS, (k) NAEVIVS, (l) ac CRATO a CRAFTHEIM, (m) ut neruis infesta, articulis noxia, intestinis molesta, molestiam acerbam, quae colica dicitur passio, saepe excitantia, repudiant. Laudant praefertim nostri Saxones uina Dresenensia, Misenenia, imprimis Ketschenbergica, ut meliora gustui, ac uiribus potentiora, quae tamen SACHSIVS, (n) non ignobilioribus saltem uinis accenset, sed eadem quoque arthritidi ansam dare affirmat, commendans prae iisdem Iessenensia & Gornbergensia, in pura nascentia arena, quae, SENNERTI (o) nixus testimonio, adeo salubria pronunciat, ut in dicto oppido, nullus ciuium, qui

(g) Homerus, Odyss. Φ. u. 293. & seq. Οἷός σε τρώει μελιχρὸς, ὅστις καὶ ἄλλοι βλάπτει, δὲ ἂν μὴ χάνδον ἔλῃ, μὴδ' ἀνομιὰ πίνῃ. Οἷος καὶ Κένταυρον ἀγάκλητος, Εὐρύτιονα ἥσαν ἐν μεγάρῳ μεγαθύμῳ Πειριθόειο, ἐς Λαπιθίδας ἐλθόντες, ὃ δ' ἐπὶ Φρίνας ἄκρον οἶνον μαρμάρειον καὶ ὄρεζε δόμοι κατὰ Πειριθόειο. (h) Valerius Flaccus, lib. 5. Argonaut. (i) Descript. Bohemiae, cap. 1. p. 7. (k) Apud Scholizium, consil. 46. (l) Apud Scholizium, Consil. 125. (m) Apud Scholizium, Consil. 169. & 253. (n) lib. cit. p. 461. (o) literis ad Doeringium, d. 12. Nou. 1619. daus.

quibus huius uini recentioris potus admodum familiaris est, arthritidi sit obnoxius. Enim uero, ignoscant mihi pii celeberrimorum horum medicorum, quorum cineres adhuc ueneror, manes, ignoscant, quaeso, mihi, si, instituto rationali exemplorum, quae sistunt, examine, uocata simul in auxilium experientia, ingenue, uti ipsa rei ueritas postulat, dicam: eosdem, nonnullis nixos observationibus ac historiis, praecipitique sententiarum, de horum illorumue uinorum uiribus latarum, conclusione usos, minus adaequate iudicasse. Quis, si unus alterue, si alii, si multi etiam, in hac illaue regione, arthritide aliisque laborant morbis, omnem culpam omneque crimen in patria, quae incolae hauriunt, uinā, aliis causis, quae concurrunt, non consideratis, solum coniciet? Quis, si hic illeue, ex certi potu uini, in uehementes uentris dolores incidit, aut nervorum resolutione afficitur, omnis passionis colicae, omnis paralyseos originem semper a tali uino deriuabit? Quomodo demum talia uina, in morbis iam adductis, constanter accusari possunt, cum multi, eadem affatim assumentes, integra ac prospera fruantur ualetudine, aliis contra, qui eadem uina ne gustarunt quidem, artuum dolore, intestinorum cruciatu, uniuersi corporis tabe, uehementi aestu, aliaque aegritudine & afflictione confectis? Quomodo denique uinum uino imputari potest, quando idem, uel constitutioni bibentis aduersum, uel largius ingurgitatum, diuersa mala atque incommoda affert? Nonne idem, a mente plane desertus, ac bestia stupidior censendus, qui uina, corporis sui incolumitati contraria ac noxia, uti effectus abunde probat, bibit, nec, ut piscator ictus, sapit, fugiendo, quae semel perniciose aduertit? Quale de illis hominibus ferendum iudicium, qui, uino uberius ingurgitato, & per uomitum denuo reiecto, omni studio ac sedulitate id agunt ac comittunt, ut non insanire uideantur, sed serio insaniant, insani atrocissimorum, quos experiuntur, morborum auctores. Nonne optima rei corruptio, qualis hic uini, pessima est. Cui uero, rei-

ne, per se bonae, & ab omni culpa alienae, aut uitioso, qui re abuitur, corruptori, culpa tribuenda? Quis non obseruare modo nosseque debet, quae suo corpori conueniant aut aduersentur, sed utilia etiam adhibere, euitatis ac repudiatis, quae noxia deprehendit. Merito hinc, in patrocinium uini, cum PLAVTO (p) dicere possumus: In mutum culpam confers, quod nequit loqui, nam uinum, si fabulari posset, se defenderet; non uinum hominibus moderari, sed uino homines solent. Vnde uino, si audiamus PLINIVM, (q) neque uiribus corporis utilius aliud, neque aliud uoluptatibus perniciosius, si modus absit.

Vt igitur uina, gurgitibus ac helluonibus congrua & proficua, indicemus, afferamus, iidem desiderabunt, desiderantes simul, ut, quae cuius uini copia conueniat, determinemus exacte, ac dimetiamur ad amissim. Haud nostrum hoc est negotium, idem ad te pertinet. Tu, scire, atque attendere debes, quod qualeque conueniat tibi uinum. Tibi, usu edocto, non ignotum esse potest, ac debet, quae uini copia sanitatis tuae defensionis congruat. Monita igitur ac praecepta medici, in usu uini, ac similium rerum, obseruanda, cuius, ut medicus sui ipsius sit, iniungunt. His neglectis, oleum & operam perdit medicus, oleum & operam perdunt omnes prudentes. Nam, si bonam firmamque uis seruare ualerudinem, exactus in alimentis ac potulentis, tibi congruis, seruandus ordo & modus. Sit igitur utriusque indoles ac copia tibi accomodata, exoptato confirmanda, demonstranda, effectu. At, quid haec ad uinum? De uino, urges, nobis sermo est; nec puto, alios, qui antecedentia legerunt, aliter iudicatuos. Vinum omnino, constitutioni congruum, parce haustum, optimum est alimentum, est idem peraeque praestantissimum medicamentum. At, dispice, prudentique ac solerti caue consilio, ne idem, temeritate

(p) Trucul. Act. 4. Sc. 31. (q) Hist. Natur. edit. Frobeniana, in fol. lib. 4. cap. 5. p. 243.

meritate tua ac detestando abusu in perniciosum conuertatur uenenum. Vino sane, uires mentis, ingenii ac iudicii accuntur, augentur, promouentur. Vinum, est intellectus ac prudentiae fomes, fomitem nouum, pabulum accomodatum, & stimulum sufficientem, succo, qui neruos rigat, nutrit, & in debito conseruat robore, suppeditans. Vinum, impetus sacri, Poetis necessarii, auctorem esse, OVIDIVS, (r) in exilio Pontico, uino destitutus, hisce fatetur: Impetus ille facer, qui uatum pectora nutrit, qui prius in nobis esse solebat, abest. Nulla quippe, si credas HORATIO, (s) placere diu nec uiuere carmina possunt, quae scribuntur aquae potoribus. His ingeniosa IOANNIS AVRAII (t) excusatio respondet, accusantis aquam, ut carminum minus suauium causam, carmina inquit, meliora fuissent, sed limpha miscere uinum sum febre coactus, carmina nunc uino conuenienter erunt diluto; diluta puta mea carmina uino, respondere ualens uiuidiora dabo. Similis in hoc Auratus MARTIALI (u) fuit, exclamanti: Possum nil ego sobrius, bibenti succurrunt mihi quindecim Poetae. Illi igitur, qui bona uina bibunt, etiam bona carmina scribunt. Nonne Graecia, optimis abundans uinis, excellentissima produxit ingenia, uinis emendata, auctaque? Nonne iidem, deletis a superstitiosa Mahumedis gente uitibus, quas alebat ac fouebat Graecia, ex sapientibus stupidi bardique euaserunt. Nonne hinc Britanni, Itali, Galli, Germani, generosa uina modice haurientes, memoriae ac iudicii uiribus illos superant populos, qui, uel aquis, uel cereuicis solis utuntur? Quis non adhuc carmina, quae PONTVS de THIARD, (x) inter uini pocula elaborauit, approbat, ac praedicat? Bachum hinc, Diphilus Comicus apud ATHENAEVM, (y) prudentibus amicissimum ac sapientissi-

(r) 4. de Pont. 2. 25. (s) lib. 1. Ep. 19. u. 2. (t) Apud Sachsum, l. c. p. 249.
(u) lib. 11. epigr. 7. u. 12. (x) Conf. Menagiana, Tom. I. p. 384. (y) Deipnos. lib. 2. cap. 1. ed. cit. p. 35.

entissimum appellat; prudentibus, canit idem, (z) ac cordatis omnibus, amicissime Bachè, atque sapientissime, quam suavis es, abiectioni magnifice ut sentiant de se, tu solus efficis, superciliosis & tetricis persuades, ut rideant, ignavis, ut audeant, ut fortes sint, timidis. Vino laetitiam, sapientiam, docilitatem & bona consilia conciliari, CHAEREMON (a) perhibebat. Vinum, ex MNESITHEI (b) doctrina, animum pariter & corpus roborat. Agite igitur, ait EVANGELVS apud MACROBIVM, (c) agite, antequam surgendum nobis sit, uino indulgeamus, quod decreti Platonici auctoritate faciemus, qui existimauit, fomitem quendam & incitabulum ingenii uirtutisque esse, si mens & corpus hominis uino flagret. Horum probe memor IVNIVS, (d) alas Bacho tribuit, eo ipso demonstraturus: quod uinum, modice sumtum, intellectus acumen flumenque augeat. Vuiferum Bromium, sunt IVNII uerba, uolucrum, sed praepete penna, quid tacita posuisti Amycla? Tollit humo ingenium Bachus, mentem erigit altam, Pegaseaque uelut uehit ala. Eodem fere modo, eodemque meditationum lusu, ad eandem Bachi, alis instructi, imaginem alludit BATILLVS, (e) hisce usus: Aliger hic Bachus, (qualem uenerantur Amyclae,) quos capiat motus mens agitata Deo, denotat, utque alis sese effert ales in auras, sic se animi tollunt, instimulante mero. Pegasus & Bachus tabula iunguntur in una, huic latus huic sacrum curauit ala caput; mens humana calens modico perfusa Lyaeo surgit, & ignauam deferit ales humum. (f) Ex eodem fundamento ueteres gentiles Palladi

(z) Apud Athenaeum, l. c. Ω πᾶσι τοῖς φρονέοντι προσφιλέσταται, Διόνυσος, καὶ σαφάνταθ', ὡς καὶ τις εἴ, ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονέον ποιῇς μένος, τὸν τὰς ἐφ' ὧν αἰροῦνται συμπείτεται γελῶν, τὸν τ' ἀφ' ἑνὲς τοῦ μᾶν, τὸν δεῖλόν, θρασύν. (a) Apud Athenaeum, l. & cap. cit. Χαῖρέ μοι δι' ὃ τραγῶδες παρὰ σκυῖα ζεῖν φησὶ τὸν διὸν τοῖς χρωμένοις γέλωτα, σοφίαν, ἐνμάθειαν, ἐνδουλίαν. (b) Apud Athenaeum, l. & cap. cit. p. 36. Οὐδ' ὅσον τι γὰρ δίδωσι τοῖς χρωμένοις, ἰσχύϊν τε ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς σώμασιν. (c) Saturnal. lib. 2. (d) Emblem. 34. (e) Emblem. 63. (f) Vid. Schonhouius, Emblem. 19.

ladi Bachum sociantes, Deum & Deam, in uno eodemque collocabant templo, eo ipso indicantes: uino prudentiam augeri. Vnde ALCIATVS scribit: (g) haec Bachus pater, & Pallas, communiter ambo, templa tenent, soboles utraque uera Iouis; haec caput, ille femur soluit; huic usus oliui debitus, inuenit primus at ille merum. Iunguntur merito, quod si qui abstemius odit uina, Deae nullum sentiet auxilium. Proinde uinum, equus sapientum, poetarum imprimis, atque oratorum, cereuisia contra, & aqua, eorundem asinus, appellatur. Vinum ita, uti testatur auctor epigrammatis in CRATINVM, (h) lepido magnus est equus Poetae, aquam uero bibens, nihil paries boni; ingenium enim potis irritat musa poetis. (i) Hoc potu condidit promouitque suas lucubrationes PROPERTIVS, (k) uti idem sequentibus ingenue declarat: Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec iniiciat radios in mea uina dies. Omitto Homerum, Anacreontem, Philoxenum, Horatium, Timocreontem, Poetas egregios, ac magnos uini amatores. Sufficiant, ut plura recentiorum exempla transeam, PETRVS CORNEILLE & NICOLAUS BOILAV, celeberrimi Gallorum Poetae, uini, quo delectabantur, potu, non minus, quam carminum, quae conficiebant, elegantia noti. Horum uestigiis strenue inhaesit alius Poeta Gallus, (l) qui, fontes uini, ut praestantissimas bonorum carminum scaturigines, ex quibus sua hauserint Boilau & Corneille, considerans, hunc in modum iocatur: *A la fontaine ou s' enyvre Boilau, le grand Corneille & le sacré troupeau de ces auteurs, que l' on ne trouve guère, un bon rimeur doit boire à pleine eguyer s'il veut donner un bon tour au rondeau.* Est omnino, uti HEINSIVS (m) iudicat, felix, qui modico perfundit nectare musas, Ca-

D

stalias

(g) Oper. Basileae, 1582. in fol. ed. Tom. 4. Embl. 16. p. 1104. (h) Apud Athenaeum, l. 2. c. 3. p. 39. Οὐδὲν τοι χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος· ἀοιδῶν ὕδαρ δὲ πίτωρ, χερσὶν ἐδίωκεν αἶματι. (i) Propertius, l. 4. Eleg. 6. (k) l. & el. cit. (l) Vid. Menagiana, Tom. I. p. 189. (m) lib. 1. el. 6, u. 45. & sequ.

italias quamuis Graecia laudet aquas ; felix, qui modicis indulgens haustibus, ignem ingenii uates suscitatur ipse sui.

In prouerbio equidem, quod strenue defendit SALLENGRE, (n) dicitur: non idem sapere possunt, qui aquam, & qui uinum bibunt. Defendo idem prouerbum, alia usus explanatione, aliisque instructus argumentis, quam quae SALLENGRE, detestandae aduocatum ebrietatis agens, affert. Palato enim hominis, uina amantis, uinisque assueti, minus sapiet aqua, magis autem hinc sapiet mens, uini uberius ingurgitati igne, aqua diluto, temperato. Quot enim homines solidis agilibus, scioribus ac robustioribus, fluidis tenuibus & acerbis praediti, uini usum prorsus ferre nequeunt? Nonne multi uiri egregie docti ac prudentes natura ita a uini potu abhorruerunt, ut ne quidem illius odorem sustinere potuerint? Clitorio quicumque sitim de fonte leuauit, uina fugit, gaudetque meris abstemius undis. Anacharsis, aquam bibentis, uina fugientis, eruditio, ac prudentia, ex relictis, quas Laertius & Lucianus annotarunt, sententiis manifesta, magni adhuc aestimatur. Miramur peraeque excellentem Tiraquelli, aquas potantis, potionemque uini auersantis, quam, tum in elaborandis libris, omni eruditione refertis, tum procreandis optimae indolis liberis, exhibuit, assiduitatem, promptitudinem, praestantiam, praestantem aquae, ut potus optimi, utilitatem, cum PINDARO, (o) confirmantis. Vino, inquit PLINIVS, (p) debemus homines, quod soli animalium non sitientes bibimus; aquae potum interponere utilissimum; itemque iugi superbibere ebrietati, quam quidem frigidae potus extemplo discutit. Quemadmodum uero huiusmodi hominibus, quorum modo inieci mentionem, singularis incitamento naturae, aquarum potus gratus ac salutaris, uinorum contra aduersus ac perniciosus est, ita mul-

ti,

(n) lib. cit. ch. 5. p. 25. (o) Olymp. Od. 1. Ἀπὸ τοῦ μὲν ὕδατος, ὃ δὲ χερσὶν, ἀδιδόμηναι πῦρ. (p) Hist. Nat. ed. cit. lib. 23. cap. 1. p. 418.

ti, uina, ingenio genioque suo suauia, & amica, detestando abusu, plus capiendo, quam corporis exigit incolumitas, sibi ipsis inimicissima reddunt, reddendo ex uidentibus coecos, ex sapientibus insipientes, ex hominibus belluas. Vinum, & mulieres, in classem earum rerum, quibus delusi sapientes infatuantur, SYRACIDES (q) refert. Addit his duobus HARS-DORFFERVS (r) tertium, dignitatem; quem enim fortuna nimis fouet, stultum facit. *Es seynd drey barte W, das Weib, die Wurd und Wein, doch seynd sie werth geacht, wann sie obn Laster seyn.* Transeant, & abeant hinc cum suis uitiis malae mulieres, dignitates indignis collatae, uinaque adulterata. De uberiore uini genuini ac generosi ingurgitatione, qua sapientiam obumbrari, PLINIUS (s) dicit, mihi sermo est. Quid uero respondebis illis, qui, uti de Anglo quodam refert PECH-LINVS, (t) sex pluresue uini Canariensis, aut alius generosi, sextarios, de die saepius & identidem, sine incommodo, integris animae corporisque functionibus, haurire possunt? A teneris, dico, assuescere multum est; quae enim, uti probe obseruauit HIPPOCRATES, (u) ex longo tempore consueta, licet deteriora, insuetis, licet melioribus, minus molestiae creare solent. Sin uero, de uberiore uini, affatim hausti, ingurgitatione, ebrietatis experte, gloriaris, audi Aristippum, qui, cuidam, quod multum uini bibens, sobrius maneret, iactanti, quid, respondebat, magni narras, cum idem quoque possit ac praestet mulus? Turpis est huiusmodi consuetudo, qua uinum, sine subsequente ebrietate, largius ingurgitatum, nonnisi lotio uberiori, frequentius reddendo, seruit. Turpius adhuc, si quis, repugnante natura, ac consuetudine, uinum copiosius hauriendo, corpori animoque uim infert. Vinum ita, ut ait STE-

D 2

NE-

(q) Lib. Sap. cap. 19. u. 3. Οὐδὲ γυναικὶς ἀποσέσκει συνίτας. (r) Vid. Boeclerus, l. c. P. 1. c. 8 p. 630. (s) l. c. & p. cit. (t) Oper. cit. l. 3. obs. 38. p. 514. (u) Sect. 2. aphor. 50. Τὰ ἐκ πολλῆς χρόνου συνίτια, καὶ ἡ χρεία, τὴν ἀσυνήθειαν ἥσσον ἐνυχλεῖν ἴσμεν.

NELVS, (x) etiam sapientes ad amentiam impellit; Germani dicunt: *Wein ein, Witz aus*. Item: *Voller Kopff, toller Kopff*. (y) Nam, doctore PARMENONE BYZANTIO, (z) qui, ut equus aquam, uinum haurit, Scythice loquitur, & ne cappa quidem agnoscit, mutus iacet, in dolioque urinatur, & natat, somnolentus, ac si papauer hunc in finem assumsisset. Vinum quippe, pessundat, opprimitque, maiori, quam conuenit, copia haustum, uires, uirium alias refocillationi dicatum. Vinum scilicet, partes solidas fortius irritando, succos attenuando, uasa sanguifera nimis replendo, distendendo, succumbentes uicinosque, qui sensui motuique destinati sunt, neruos premendo, tum mentis, tum corporis functiones corrumpit, imminuit, tollit. Generatur hoc modo, ut uno uerbo dicam, ebrietas, uoluntaria infania, omnium uitiorum scaturigo, mater litium, furoris genitrix, petulantiae magistra. Huic, qui obnoxius est, homo non est, hac, qui laborat, non modo peccatum committit, sed peccata peccatis cumulat; haec enim maximam parit animi acerbitem, & rabiem, corrumpit intellectum, & uoluntatem, euertit omnem honestatem, & pudorem. Vbi regnat ebrietas, ratio exulat, intellectus obtunditur, consilia deuiant, & iudicia subuertuntur.

Accusanda igitur ebrietas, excusandum uinum. Vnde uero ebrietas? nonne a uino? a uino certe, repugnante natura & consuetudine, immodice hausto. Reuera tamen haec hominum, qui uino abutuntur, non uini uitia sunt. Vinum, licet generosissimum, parce & raro assumptum, te non laeder, laeder uero idem te, frequentius & uberius ingurgitatum. Nam uina, quo saturatiora particulis salino-uolatilibus & sulphureis, eo magis ebrietati afferendae, accelerandae, fauent. Certius adhuc

(x) Apud Athenaeum, Deipnosoph. ed. cit. lib. 10. cap. 7. p. 428. Οἷος ἔστι φρενίστας ἐς ἀφροσύνας ἀναβάλλει. (y) Vid. Pistorius, l. c. Cent. 7. parocem. 89. p. 665. (z) Apud Athenaeum, Deipnosoph. l. 52. c. 20. p. 221. Ἀπὸ γὰρ ἑλλαν οἶνον, ὡς ὕδωρ ἵππῳ, Σκυθίῃ Φωνίῃ, ἐπὶ κάππα γίνωσκον· κεῖται δ' ἀγλαῖος, ἐν πίδακι κολυμβήσας, κάδυντος ὡς μέλινα φάρμακον πίνειν.

adhuc eiusdem imminet periculum, si uini poculis sociantur aliorum potulentorum spirituosorum pocula, aut, si diuersae uina indolis in uno prandio coenaue assumuntur. Celerrime enim, uti Doctore STVCKIO, (a) frequenter obseruamus, inebriat diuersorum uinorum usus, quae *alloenias* Graeci dicunt. Similis autem est ebrietas cruditati, a uino non cocto profectae, ideoque uitant uini potiores mixtum uinum, & qui miscant, clam id faciunt, ut qui insidias struant; mutatio quippe & inaequalitas animum de statu suo deturbant. Vt autem ciborum, scribit idem, alio loco, (b) sic uinorum quoque uarietas atque diuersitas, dubium non est, quin ualetudini plurimum officiat; testatur quoque PLVTARCHVS, (c) diuersorum uinorum usum ad ebrietatem concitandam plurimum habere momenti, id quod uel ipsa quotidiana experientia confirmat. Quid dicam, quod plerique, patriis non contenti uinis, atque domesticis, quae Deus nobis sua gratia largitur, quaeque ualetudini nostrae maxime sunt accommodata, importatis, & aduentitiis, plerumque propolarum, negotiatorum, atque cauponum fraudibus adulteratis, cum maxima, non pecuniae modo, uerum etiam ualetudinis nostrae iactura, uti malumus? Videntur haec assertioni SENGVERDII (d) approbandae seruire, qui a fermentatione, qua interiores cerebri partes & initia neruorum obstruantur, ebrietatis causam arcessens, certam & non satis nobis cognitam tenuiorum particularum miscelam fingit, supponit. At, si rei ueritatem ac certitudinem requiras, hanc, IMPERIALIS (e) similem iudicabis sententiae, qui, in explicatione dementiae, ebrietatem comitantis, ac sequentis, oc-

D 3

cupa.

(a) Operib. Lugd. Batau. in fol. 1695. ed. Tom. 1. l. 3. cap. 2. p. 452. (b) Stuckius, Oper. Tom. & lib. cit. cap. 11. p. 533. (c) Sympol lib. 4. Problem. 1. Αἱ ἀλλοτρίαι λεγόμεναι τὰ χύσια μισθόκεται. (d) Exercitat. Physic. Amstelodami, in 8uo, 1658. ed. Exercit. 31. p. 142. & 143. (e) Musei Historici & Physici Parte altera, de ingenii Natura, Venetiis, in 4to, 1640. ed. lib. 1. cap. 15. p. 55. & lib. 2. cap. 10. p. 116. & sequ.

cupatus, uaporum ex uentriculo ad caput effumantium illuuiem, uti idem loquitur, accusat. Sunt plures, sunt diuersissimae ebrietatis causae, quae tamen omnes, uasa sanguifera, cerebri imprimis, nimium distendendo, uicinosque, qui hinc premuntur, neruos relaxando, unum idemque, licet diuerso modo, efficiunt. Quid musto ad fermentandum aptius, & procluius, & tamen, ab eodem hausto, plura uentriculi & thoracis incommoda, quae caput parum uel plane non afficiunt, oriuntur. Vina porro, quo recentiora, & adhuc fermentantia, eo largior eorum copia, sine ebrietatis metu, deglutiri potest. Refertur hinc de uino Kocherano, quod idem minus spirituosum, flatuum coaceruationi ansam materiamque praebendo, lotiiue separationem & excretionem turbando, abdominis tumorem producat, bene se habente capite, uti sermone tritum, quod circumfertur, adagium probat: *Der Kocher Wein machet dicke Bäuche und dünne Köepffe.* (f) Quotidianis igitur historiis & experimentis, certis rationalis medicinae argumentis, ac pluribus, quas enucleatae corporis humani structurae debemus, demonstrationibus, edocti, scimus: a libero, placido & aequali sanguinis, bene constituti, per uniuersum corpus progressu, constans functionum mentis ac corporis exercitium dependere. Opinor autem, ait HIPPOCRATES, (g) inter omnia, quae in corpore sunt, nihil magis ad prudentiam conferre, quam sanguinem; hic uero, quum in constanti habitu, ordine ac progressu consistit, consistit & prudentia, sanguine contra permutato, concidit simul & prudentia. Vinum itaque accommodatum, modice haustum, tuendo bonam sanguinis conditionem, ac commotionem, quasuis hominis functiones tuetur, ac pro-

(f) Vid. Pistorius, l. c. Cent. 7. par. 6. p. 565. (g) lib. de flatibus, qui cum aliis Hippocratis libris, a Zwingero illustratus, Basilae, in fol. 1579. ed. §. 209. & 210. p. 283. *Ηγίοναι δι' εμπροσθίαν, μηδὲν εἰσὶν μᾶλλον τῶν ἐν τῷ σώματι συμβαλλομένων ἐς φρόνησιν ἀν, ἢ τὸ αἷμα. Τὸ δὲ ὅταν ἐν τῷ κατὰ τὴν φύσιν ὄντι χρόνῳ μένῃ, μένῃ καὶ ἡ φρόνησις, ἐκμυλῶσονται δὲ τὰ αἷμα, μεταπίπτει καὶ τὸ φρόνημα.*

promouet; uinum contra, largius deglutitum, sanguinem nimis attenuando, augendo, uasque, quibus uehitur, ualde farciendo, ebrietatem, incommodaque, quae eandem comitantur, producit. Omnia itaque, quae eodem, ut uinum, modo, sanguinem afficiunt, eosdem quoque effectus producant. Omnia itaque potulenta ac medicamenta, salibus uolatilibus, copioso sociatis sulphure, abundantia, idem praestant. Hac, nec alia ratione, in sanguinem totumque corpus humanum, opium, & ex eodem parata ac composita remedia, agunt & operantur, nempe resoluendo sanguinem, sanguiferaque distendendo uasa, similem, quam uini generat abusus, excitant temulentiam, dementiam. Familiare inde ac frequens est Turcis proverbum, qui, teste WEDELIO, (h) temulentos significaturi ac declaraturi, ita ex animo & uere eosdem alloquuntur: *Opium edidisti, hoc est, ut Germani exprimunt: Du bist ein besoffener und zummer Kerl.* Volatilibus peraeque salibus, ardente saturatis sulphure, quibus, lolium, hyoscyamus, nicotiana, crocus, datura, mandragora, bosa Aegypti, banguem Persiae, Pinang & Betel Indiae, abundant, uirtus inebrians atque insatuans, quam allegata remedia possident, tribuenda est. Eadem principia supponenda in pisce, cuius meminit TERTRAEVS, (i) qui comestus, non secus, ac merum largius sumtum, homines ebrios stultosque facit. Eadem quoque est causa amentiae, continuas comitantis febres, quae, ab humorum abundantia partim, partim a nimia eorum tenuitate & acrimonia ortum ducunt. Certiores de his reddimur, considerantes, quod tum delirium, tum cetera febres continuas comitantia incommoda, exigua spirituosius potus ac medicamenti copia augeantur, cumulentur, serosis contra, gelatinosis, acidis, nitratis, ac uenaesectione, mitigentur, tollantur. Quemadmodum uero spirituosia potulenta & medi-

(h) Opiologiae, lib. 2. Sect. 4. cap. 1. (i) In Hist. Nat. Anullarum. Conf. Henrici Mundi nouum Physicae hodiernae lumen, Ienae, in 12mo, 1685. ed. Comment. de Potu, cap. 3. §. 8. p. 438.

medicamenta, haud leuem corpori nostro, si iisdem abutamur, iniuriam inferunt, ac frequentissimam abominandae ebrietatis, & huic intimo nexu iunctae dementiae causam constituunt, ita e perniciosarum classe potionum, quibus homines ebrii infanque reddi possunt, minime eximenda sunt simplicia & aquosa, quorum uberior ingurgitatio non diuersorum modo morborum generationi fauet, sed ipsam quoque temulentiam quandoque affert. Non iam prouocabo ad hominum, feri abundantia laborantium, stupiditatem, somnolentiam, imbecillitatem, amentiam, hoc saltem urgeo, hoc moneo, quod haud raro uberior lactis, feri lactis, acidularum, & aquarum simplicium deglutitio, si iidem liquores non denuo promte secreti secedant, sed retenti in corpore accumuluntur, sanguifera uasa nimis replendo, ac distendendo, ebrietatem, ac grauiora huic succedentia mala, uti multorum hominum experimenta docent, excitet. Quod igitur spirituosae & uinosae, succos uitales uehementer resoluendo, attenuando, parciore praestant copia, idem aquosae, uberius hausta, & ingurgitata, uasis, abundantia humorum turgidis, & quasi fartis, perficiunt.

Aqua nihilofecius, optimum temulentiae ac dementiae, a uini abusu dependentis, uti antecedentibus iam probauimus, remedium est, cum contra uinum stupiditatem, somnolentiam ac languorem, abundantia adscribendum sero, curet ac tollat. Vi- res igitur uino recreandae & reficiendae, non opprimendae sunt. Omnes igitur, ex monito GALENI, (k) uino uti debent, qui uirium egent restauratione. Vinum quippe, ut HEVRNIVS (l) docet, est gratus, iucundus citusque ad minimas humani corporis partes delator. Vinum, irritando neruos, languentem excitat motum, mouendoque humores liberius, eosdem sufficienter attenuat, attenuatorum distributionem adiuuat, animumque alacrem & promptum reddit. Viro defatigato, canit HO-
ME-

(k) Lib. 7. Method. med. c. 6. (l) lib. 1. Method. ad Praxin.

MERVS, (m) robur ualde uinum auget. Vnde idem (n) praecipit Achuis, ut pane ac uino uelocibus in nauibus utantur; hoc enim robur & fortitudinem conciliare. Dehinc Hecuba apud HOMERVM, (o) cum Hector uini potum recusaret, ut biberet, suadebat, subiungens: quod animum & uires augeat uinum, moderate assumptum. Hinc Bessus, uino onustus, militibus merum largius propinari iubet, dum Alexandro, Regi suo, uti testatur CVRTIVS, (p) insidias struebat. Hinc miles, siccato uini poculo, exclamat: Non mare turbatum timeo, non fulgura; fidum, audacem, intrepidum, me facit esse merum. (q) His commoti Imperatores, Constantinus, Honorius, & Arcadius, modicum militibus uini usum, ad acuendam animorum alacritatem ac fortitudinem, teste SCHNEBERGERO, (r) concedebant. Exinde uero uidetur simillimum, quod ab his GEORGII a FRONSBERG (s) de Germanorum militibus dictum originem suam traxerit, ita se habens: *Ein teutscher Soldat, der einen Becher Wein im Busen hat, ist besser als ein Italiener, der einen Harnisch antraegt biß auf die Füße.* Cetera sit nudus Germanus, si bibat haustum uini, stat melior, quam Italus, ferro aereque cinctus. Mediis, ait idem cum STATIO, (t) uideor discumbere in astris cum Ioue, & Iliaca porrectum sumere dextra immortale nectar. De eadem animi constantia ac fortitudine, uino adscribenda, quam maxime gloriatur Dominus de la MOTTE, (u) hisce egregias uini uires praedicans: *Le Nectar couloit dans mon Verre en ces moments delicieux, ie me croyois loin de la terre assis a la table des Dieux.* Vinum ita, ut canit HORATIVS, (x) in praelia trudit inermes.

E

Quid

(m) Iliad Z. u. 261. Ἀνδρὶ δὲ κικλησθῆναι μέντοι μέγιστον αἶψα. (n) Homerus, Iliad. T. u. 160. Ἀλλὰ πάσκεισθαι ἀναγκασθὲν διδόναι ἐπὶ νηυσὶ Ἀχαιοὺς σίτου καὶ οἴνου· τὸ γὰρ μέντοι ἐστὶ καὶ ἄλλο. (o) Iliad. B. u. 261. & 264. (p) lib. 7. cap. 4. §. 7. (q) Vid. Sachsius, l. c. cap. 4. p. 254. (r) De militum ualitudine tuenda, cap. 3. p. 61 & sequ. (s) Vid. Leibius, Apophthegmat. Coburgi, in 12mo, 1627. ed. apophthegm. 634. (t) Sylu. 2. lib. 4. (u) Od. 3. Anacr. (x) lib. 1. Ep. 5. u. 15.

Quid igitur dementius esse, quid abiectius instituto Turcarum fingi potest, qui, nequissimi Mahumedis superstitioni addicti, repudiato uini, potus optimi, usu, liquorem ex opio confectum, *Maslach* dictum, illum in finem, ut animosiores, & ad contemnenda, quae instant, pericula aptiores redditi, maiori audacia ac ferocia aduersarios aggrediantur, assumunt? (y) Quibus apprime fauet demens, quam allegati fatui de fato fouent, persuasio. Ast, nisi fatui essent, tale fatum non crederent, nec potus ac medicamenti optimi usum repudiarent, approbantes remedium, cuius abusus, uino largius hausto longe perniciosior est. Opii quoque, aqua & melle subacti, cui nux myristica, cardamomum, cinamomum, macis, in subtilissimum redacta puluerem, adduntur, usus, adeo familiaris ac frequens est Persis, ut, teste KAEMPFFERO, (z) mercatores, in foris & quadriuiis sedentes, Persis *Kbeisfrus*, Germanis *Trunken Kraemer* dicti, perpetuo hoc remedium praeparandi labore occupati, uix tantum conficere possint, quantum Persae, magnanimitatem conciliandi ergo, ementes, deglutiunt. Nullam uero hic magnanimitatem, sed stupiditatem ac dementiam, a prudentis sublimitate animi remotissimam, ebrietatis pedissequam, qua capti, insanorum instar, pericula, quae instant, nec uident, nec pensitant, nec diiudicant, deprehendis. Magis adhuc opii abusus, quo delectantur Indi, *Nigritae* appellati, detestandus, execrandus, qui, ut narrat KAEMPFFERVS, (a) uitae suae uel iniuriarum pertaesi, oppeturi, cui se deuouerunt, mortem, eo fine opii deglutiunt bolum, ex quo, ratione prorsus turbata, delera, effrenata ac furiosa infantes perimendi, quo perimantur ipsi, cupiditas adeo accenditur, intenditur, ut, stricto pugione, more tigridum rabidarum, excurrant in publicum, obuios quosuis, siue amicos, siue inimicos, trucidaturi, donec ipsi, ab alio perforati percussique, prosternantur. Multa

(y) Vid. Friceius, *Paradox. Med.* in 12mo, Vlmae, 1699. ed. *Paradox.* 4 p. 124.

(z) *Amoenitat. Exotic. Politico-Physico-Medicis*, in 4to, Lemgoviae, 1712. ed. fascic. 3. obs. 15. §. 2. p. 643. (a) lib. fasc. obs. & §. cit. p. 649. & 650.

Multa hac ratione, quae ad hominum salutem condita, inuentaue sunt, dum plurimi iisdem abutuntur, perniciem & exitium afferunt. Relinquo opium, quo destitutus, medicum agere nolebat SYLVIVS, ad uinum redeo, eiusdem cum opio uirtutis ac potentiae. Nonne uinum tam feroces ac truculentos reddit homines, ac opium Indos? Vina, scribit OVIDIVS, (b) parant animos, faciuntque caloribus aptos; at, ut alius iudicat auctor, (c) uina parant asinos, faciuntque furoribus aptos. Cyri testimonio, quod de Aftyage, auo suo, perhibuit, acquiescamus. Cyrus enim, teste XENOPHONTE, (d) ministri, pocula auo exhibentis, ac praegustantis, munere fungens, omnibus exacte & optime peractis, praegustatoris neglexerat partes. Quaerit hinc ex eodem Aftyages, cur in reliquis strenue Sacam imitans, eundem non peraeque in libando imitaretur? Imitari eundem, respondet Cyrus, in his nolo, quia metuebam, uino uenena esse admixta. Nam, cum, die natali tuo, amicos conuiuio exciperes, uos, uini loco, uenena poculis infusa, hausisse, plane deprehendi, uidens, & animis uos, & corporibus titubare, eaque, quae nobis pueris, ut turpia, interdicitis, uos facere. Vos enim satis libere simul uociferabamini, cum uosmet mutuo prorsus non intelligeretis. Quin & ridicule admodum canebatis, ac quamuis canentem quopiam non auscultaretis, iurabatis tamen, optime hominem canere. Praeterea, cum quisque uestrum robur suum praedicaret, ut primum saltaturi asfurgebatis, tantum aberat, ut saltare possetis ad numerum, ut etiam stare erecti nequiretis; penitus autem obliti eratis, & tu te Regem esse, & illi te suum esse Principem. Minus igitur ridicula, uti ridicule Dominus SALLENGRE, (e) homo ridicule facetus, faceteque & acute infans, iudicat, Androcydis admonitio, literis ad

E 2

Ale-

(b) De arte amandi, lib. 1. (c) Heidfeldius, Sphing. Theologico-philos. p. 682. (d) Oper. Francofurti, 1595. in 8uo, ed. Tom. I. lib. 1. Histor. de instit. Cyri, cap. 10. p. 12. (e) L'Eloge de l'yvresse, ch. 25. p. 126.

Alexandrum datis inserta, censenda, qui, auctore PLINIO, (f) sapientia clarus, Alexandri intemperantiam cohibiturus, hanc Regi commendauit regulam: Vinum potaturus Rex, memento, te bibere sanguinem terrae! Profecto, si ille his praeceptis obtemperasset, amicos in temulentia non interimisset, atque lanceam in conuiuias suos torsisset, (g) nec ipsum, quem tot itinera, tot proelia, tot hyemes, per quas, uicta temporum locorumque difficultate, transierat, tot flumina ex ignoto cadentia, tot maria, tutum dimiserant, intemperantia bibendi, & ille Herculaneus ac fatalis Scyphus condidisset. (h) Cogita, inquit porro SENECA (i) meus, quas clades ediderit nimia uis uini, uberius ingurgitati! Haec acerrimas gentes, bellicosasque, hostibus tradidit; haec multorum annorum pertinaci bello defensa moenia patefecit; haec contumacissimos, & iugum recusantes, in alienum egit arbitrium; haec inuictos acie, mero domuit. Antonium, magnum uirum, & ingenii nobilis, quae alia res perdidit, & in externos mores ac uitia non Romana traiecit, quam uini abusus, nec minor uino Cleopatrae amor? Haec illum res hostem reipublicae, haec hostibus suis imparem reddidit, haec crudelem fecit, cum capita principum ciuitatis coenanti referrentur, cum inter apparatusissimas epulas luxusque regales ora ac manus proscriptorum recognosceret, cum uino grauis, sitiret tamen sanguinem. Fere, imo uere, cum allegato auctore, (k) assero, uinolentiam crudelitas sequitur, uiolatur enim, exasperaturque sanitas mentis. Nam, cum uino abutentes, saepe apud se non sint, consuetudine insaniae durata uitia, uino concepta, etiam sine illo ualent. Quoniam igitur ingenui liberaliterque educati, uini potu, ut iam annotauit ARISTOTELES, (l) petulantes infirmique redduntur, parum, uel

(f) Hist. Nat. ed. cit. lib. 14. cap. 5. p. 241. (g) Vid. Seneca, Oper. cum Lipsii Comment. Antuerpiae, in fol. 1652. ed. lib. 3. de ira, cap. 12. p. 55. (h) Vid. Seneca Oper. ed. cit. epist. 33. p. 548. (i) Oper. ep. & p. cit. (k) Seneca, Oper. ep. cit. p. 548. & 549. (l) Oper. Aureliae Allobrogum, in

uel nihil uini, feruis, hominibus per se maximam partem proteruis, atque ad quaeuis patrandam mala pronis, concedendum esse, idem prudenter iudicat, serioque monet. Indicat idem, (m) eadem occasione, indicat peraeque ALEXANDER ab ALEXANDRO, (n) quod Carthaginensibus militibus, uoluptatum studio maxime deditis, uini usus in castris fuerit interdictus. Tales quippe homines, in rebus, palato eorum gratis, modum tenere nesciunt, & hinc uino madidi & obruti, somno indulgent securissimi, securique, ouium instar, omni resistendi uirtute destituti, mactantur, trucidantur. En robur uini, roboris loco, summam robustissimis ac fortissimis infirmitatem concilians! Quomodo homines, uino onusti, suis muneribus praeesse ac satisfacere possunt? Ac quas, quaeso, uires, uiribus corporum, ui uini oppressis, a tali homine sperabis, expectabis? Adde, quod & facilis uictoria de madidis, & blaefis, atque mero titubantibus. (o) Etenim iis, ut docet HESIODVS, (p) qui affatim bibunt, uinum amentia est; pedes, manus, linguam mentemque improuisis ligat uinculis. At, exclamat Chremes Terentianus, (q) data hercle uerba mihi sunt, uicit uinum, quod bibi; ac dum accubabam, quam uidebar mihi esse pulchre sobrius; postquam surrexi, neque pes neque mens satis suum officium facit. Magnum quippe, si audias Pseudolum Plauti, (r) hoc uitium uino est, pedes captat primum; luctator dolosus est.

E 3

Tibi

mai 8uo, 1606 ed. Tom. 2. Oeconom. lib. 1. cap. 5. p. 578. Καὶ ἐπειδὴ τὰ οἶνα πόσις καὶ τὰς ἐλισθίμους ὑβρίδας ποιεῖ, καὶ πολλὰ ἔθνη ἀπείχεται καὶ τὰν ἐλισθίμων, οἱ οἱ Καρχηδόνιοι ἐπὶ στρατιάς φανερόν, ὅτι τὰς ἡμετέρας ὁλίγον δόλου μεταδοτόν. (m) Aristoteles, loc. cit. (n) Hier. Genial. lib. 3. cap. 11. (o) Iuuenalis, Sat. 14. (p) Apud Athenaeum, Deipnos. ed. cit. lib. 10. cap. 7. p. 428. Οὐ σὺ ἀδὴν πίεις, οὐκ οὐκ οὐκ ἐπὶ πλεον μάργον, σὺν δὲ πίδαας, χερσὶς τε δίει, γλῶσσάν τε, νόον τε, δισμοῖς ἀφράστον. (q) Apud Terentium, Eunuchus, Act. 4. Sc. 5. u. 1. & seq. a Sincero, Augustae Vindel. 1718. in 8uo, ed. p. 235 & 236. (r) Apud Plautum, Pseudolum, Act. 5. Sc. 1. u. 5. & 6. a Frid. Gronouio, Lugd. Batav. 1669. in mai. 8uo, ed. p. 837.

Tibi igitur, qui, de prosperae tutela ualeitudinis, quam diutissime conseruandae, sollicitus, haec incommoda malaque euitare gestis, sequens, quod nobis suppeditat THEOGNIS, (s) consilium damus: Vinum supra modum ne bibito; priusquam animum obscurare ebrietas incipiat, surge, abi, ne te uictum obruat uenter, improba & insidiosa corporis pars. De uino igitur pronunciabimus, quod de uenere EVRIPIDES: (t) Adsis mihi, sed mediocris, neque me destituas. His rite obseruatis, ex effato PLVTARCHI, (u) erit, ac manebit, uinum, & potuum utilissimus, & medicamentorum suauissimus, & de obsoniis omnibus gratissimum appetitionibus nostris. Potum certe saluberrimum, nutritioni apprime seruientem, praebet uinum. Vinum quoque summo iure & maxima rerum conuenientia alimentum a GALENO (x) & PLATERO (y) uocatur. Nutrit facile uinum, sunt uerba SENERTI (z) nostri, sanguinemque & humidum corpori alendo necessarium auget. Imo, uti prudenter iudicat FRANC. de PEDEMONTE, (a) omnium uelociter & multum nutrientium est maxime uinum. Proinde, doctore DODONAEO, (b) ex morbo emaciatis, & quibus corpus refici opus est, uinum conducit, uires omnium optime ac celerrime reparat, hilaritatem ac laetitiam confert, metus, curas, sollicitudines, tristitiamque depellit, uoluptates parit, somnum tranquillum suauemque conciliat. Nodum in scyrpo quaerit MERCVRIALIS, (c) uinum, uere nutrire, negans, idem uero, nutrimenti, partibus nutriendis communicandi, & affigendi, uehicu-

(s) Apud. Athenaeum, l. 10. c. 7. p. 418. *Σὺ ταῦτα γινώσκων, μὴ πίνῃς ὑπερβολάδην πρὶν μεθύειν ὃ ἀρξῇ γ, ἀπαίσεις, μὴ σε βιάσθω γαστήρ, ὥς τι κακὸν λατρεῖν ἱφρμύριον.* (t) Apud Plutarchum, Oper. a Xylandro in fol. 1620. Francofurti, ed. Tom. 2. de San. tuend p. 131. (u) Tom. lib. ac p. cit καὶ γὰρ ποτῶν ἀφιλιμώτατόν ἐστι, καὶ φαρμάκων ἥδιον, καὶ ὅψων ἀσυχρότατον. (x) l. 3. de Aliment. facult. (y) Quaest. medic. 76. & 88. (z) lib. 4. Instit. part. 1. c. 4. (a) de aegritud. cond. cap. 1. (b) Tr. de uitis uinique historia, cap. 6. (c) Tr. de uino & aqua, cap. 4. & 5. f. 5. & sequ.

hiculum esse, concedens. Relictis his captiunculis & argutiis, quas BONAMICVS, (d) HORATIVS AVGENIVS, (e) SANTORELLVS, (f) NONNIVS, (g) SEBIZIVS, (h) BACCIVS, (i) alique plures solidis argumentis refutarunt, hoc paucis attingere ac monere uolui, quod Illustris HOFMANNVS, (k) Mercurialis inhaerens uestigiis, nullus affirmare dubitet: uina quaeuis, siue dulcia, siue spirituosâ, uel acida, aut temperata fuerint, congruum potum ad nutritionem, & alendas corporis solidas ac fluidas partes, minime constituere, siquidem eorum mixtio, mixtarumque indoles particularum, a natura sanguinis plane aliena sit; cum tamen idem (l) mox subiungat: uina merito inter medicamenta, siue alimenta medicamentosa, quibus & concoctio ciborum, & excretio alienorum, nec non uirium & caloris restitutio egregie adiuuatur, referenda esse. Addit praeterea, (m) quod dulcia uina augeant sanguinem, & plethoram facile generent. Nullus uero liquor, uti cum sana ratione docet experientia, uino ad nutritionem aptior & praestantior, nullus peraeque eodem ad medendum generosior ac gratior reperitur, ita ut uinum iure meritoque & alimentum & medicamentum appellari queat utilissimum, utrique accommodatum ac sufficiens negotio. Sunt hoc modo, ex doctrina HIPPOCRATIS, (n) alia aliorum, quae eduntur ac bibuntur, medicamenta. Vinum praesertim haec omnia omnium optime praestat; idem enim, si generosum, si pingue, congruam sanguini uniuersoque corpori, crassis serosisque succis refero, materiam, nutritioni ac motui conseruando aptam, suppetitat. Nonne hinc illi, qui uinis utuntur generosis, humorum abun-

(d) De alimentis, lib. 3. cap. 5. & 6. a p. 268. & 276. (e) Tom. 3 Ep. 1. 9. ep. 21. (f) lib. 16. Antipraxis. cap. 3. p. 435. (g) lib. 4. de re cibaria, cap. 8. (h) de Alim. lib. 4. p. 113. (i) lib. 3. de uino, cap. 4. fol. 94. (k) Medic. Ration. System. Tom. 1. Part. 3. cap. 6. §. 19. p. 153. (l) T. P. c. & p. cit. §. 20. (m) T. P. & c. cit. Scholio ad §. 24. p. 555. (n) De morb. lib. 4. *Ετις τῶν σίτων τὰ ἰδιόματα καὶ πύματα φάρμακα εἰσι.*

abundantia laborant, atque obesi sunt? Nonne ex eadem ratione uinum ad famem sedandam ab HIPPOCRATE (o) laudatur, commendatur? Noui equidem Germanorum de uino sententiam, tenus hac assertis contrariam, uinum nempe tibi ansam dare: *Der Wein zebret*. Ast hoc de uino, constitutioni minus accommodato, aut immodice hausto, intelligendum. Quo uero exemplum, in promptu positum, rei robur addat, ad FAMIANI STRADAE (p) historiam prouoco; ille de quodam Philippi Secundi, Hispaniarum Regis, praefecto, sermonem faciens, ipsum, medio fere florentis aetatis decursu, adeo corporis mole auctum fuisse, ut fascia e collo demissa uentrem sustinere debuerit, refert, referens simul, insignem illam atque incredibilem obesitatem, uino debitam, denuo, dum uini poculis ualediceret, acerum praeterea in auxilium uocando, abiisse, successiue minutam, donec tandem octoginta librarum pondere decreuisse compertus sit. Hic, regeris, status, haec nutritio, a naturali plane abhorret; praefectus ille, aegrotus fuit, aqua super cutem fusâ turgidus, qua, aceti uiribus resoluta, & per auctas secretiones eliminata, fibris ad pristinam conditionem ac firmitudinem pededentim redeuntibus, detumuit denuo, quae antea nimis intumuerat, corporis moles. Instas porro, & urges, multa uina, aceto, acidi copia & acrimonia salis, quo scatent, simillima, similes producere effectus. Exceptiones istae antecedentibus iam dilutae, diluentur, quod adhuc restat, sequentibus.

Nutrientur iisdem partes corporis nostri, quibus compositae & coagmentatae constant. Constat sanguis, perpetuus omnis, in quasuis partes distribuendi alimenti, fons, ex diuersarum omnis generis particularum congerie. Indoli igitur sanguinis, uinum, nutritionis ergo bibendum, respondere debet. Sanguis igitur aquosus, quo rite perficiatur nutritio, ui-

na

(o) Sect. 2. aphor. 21. *Διμόν τῶν ἐν τῷ λυτῷ.* (p) Lib. 8. de bello Belgico.

na requirit generosa, salinis & sulphureis referta particulis. Sanguis contra tenuis, acris, acrium excessu salium deprauatus, uino diluto, acido, nitrosa secum gerente salia, eundem in finem emendandus est. Nonne hinc uinum Vngaricum, Hispanicum, aliaque fortiora, iuueni, uel uiro uegeto, humoribus abundanti tenuibus, tenuitate diffluentibus, exhibita, praesentem, qua torridus macie, laborat, solidarum ariditatem partium promouendo, nutritioni & incremento corporis maxime aduersa infestaque erunt? Nonne pariter uina austera, acido & adstringente praedita sale, illis, quorum sanguis canalisque alimentorum, cruditatibus uiscidis, ab acido productis, magisque inspissatis, oppletus est, obstructions generando, & alibilis secretionem succi impediendo, tabem afferent? Nonne uina praestantissima, quaecunque etiam eorundem sit indoles, ad nauseam usque frequentius hausta, tum aquam intercutem, tum summam corporis maciem, afferunt. Merum uinum, ait HIPPOCRATES, (q) copiosius epotum, imbecillitatem homini conciliat. Vinolenti, scribit PLVTARCHVS, (r) mature admodum senescunt, multosque eorum ante tempus caluities & cani occupant. Ad eadem quoque respexisse PLATONEM, (s) credo, ex cuius praecepto, pueris & adolescentibus, uini, ut nutritioni & incremento eorum aduersi, potus denegabatur. Hic uero necessarium inter Graeca nostraque uina, uti probe iam aduertit IOELIS, (t) discrimen constituendum; separanda uini, ordinarii loco potus hausti, ingurgitatio, a medico, quem praestat, usu. Euolue HORATIVM AVGENIVM, (u) lectis, quae annotauit, exemplis, informatus, comperies:

(q) Lib. de nat. Medic. Οὐδ' ἀκριβὲς πολλὸς ποτὶς διατίθηται πρὸς τὸν ἀνδρῶν ἀσθενίαν. (r) Διὸ καὶ προϊάτατα γηρώσει οἱ φίλοι, τὰς δὲ πολλὰς αὐτῶν καὶ φασακράσεις αὐτοὶ καὶ πολλὰς πρὸς ἡλικίας ἔχουσιν. (s) Apud Athenaeum, Deipnos. lib. cap. 11. ed. cit. p. 440. Διότι οὐδ' αὖτε Πλάτων καλὰς νομίζει ἐν τῷ διούργῳ, τὰς πῦδας μὲν ἐν τῷ ὑποκαθάρσει τὸ παράπαν εἶναι μὴ γινώσκοντα. (t) Opper. ed. cit. Tom. 1. lib. 2. Sect. 2. quæst. 18. p. 95. & 96. (u) T. 2. l. 9. ep. 7.

peries: infantes, uini usu, nutricibus mortuis, in uiuis fuisse conseruatos. Desidero hinc, moneoque, cum RIEDLINO, (x) ut prius, quam de uino, infantibus concedendo, uel interdicendo, sententiam feras, simul subiecta, morbos, & alia, quae infantibus contingere possunt, bona, malaque, probe consideres, & distinguas; sic enim non omnino omnes infantes a moderato uini usu arcebis, sed cum fructu illud interdum concedes, quinimo suadebis. Hinc forte illud nostratum muliercularum prouerbum, quo matres uestes suas diuendere iubentur, ut paruulis suis dentientibus uinum comparare possint. Ego quidem noui tres in una domo infantes, cum mater mammas illis praebere non potuisset, quemcunque uero alium potum uomitu reiicerent, modico uini cum aqua permixti usu seruatos fuisse, & in hunc usque diem saluos & incolumes, Dei gratia, uiuere. Noui etiam puellam, doloribus nephriticis, quam diu quidem cereuisiam bibit, ualde tortam, quae tantum non omnino ex uini usu admodum moderato ab iisdem liberata fuit. Sed modus & hic seruandus erit, nec quicquam, nisi prius omnibus circumstantiis probe perpensis, suadendum, faciendum. Hoc si negligas, eo grauiora & truculentiora, quae hinc in infantes redundant, erunt detrimenta, quo facilius tenera adhuc eorum corpora laedi possunt. Nouimus, inquit CHRISTOPHORVS de VEGA, (y) non paucos pueros, septennio nondum superato, ex potu uini incidisse in morbum comitalem, quosdam in febres ardentes, alios in pulmonum inflammationem, & huic frequenter succedentem exulcerationem. Historiam pueri, ex largo meri uini potu conuulsis grauitè afflicti motibus, FONSECA (z) refert. Exemplum pueri, quem liberalior uini haustus omni somno priuauit, cui delirium, delirio mors successit praematura, GALENVS (a) notauit. Plures, quas

(x) Lin. Medic. de Ao. 1696. Mens. Martii, Animaduers. 8. p. 113 & 114.

(y) l. 2. f. 3. Art. med. c. 2. p. 236. (z) Tom. 1. Consil. 38, (a) Lib. 2. de loc. affect. cap. ultimo.

quas uinum infantibus ac pueris conciliauit, calamitates, atque infirmitates, PRIMEROSIVS (b) adductis explicatas obseruationibus exhibet. Tantum quidem periculum ab externo uini usu infantibus non imminet, circumspectione tamen ac prudentia & hic opus est. Testatur PLVTARCHVS, (c) quod foeminae Lacedaemonienses, non aqua infantes, sed uino, ad periclitandam eorum constitutionem, abluerint. Quippe, comitali obnoxios morbo, naturaque imbecillos, ferunt a mero debilitatos flaccescere, fanos contra ac robustos durefcere & firmari habitu. Repugnant his experimentis experimenta nostra, quibus & mulieres edoctae sciunt, infantes, recens natos, maxime debiles, ac difficili fere suffocatos partu, uini usu mire recreatos atque ex mortis faucibus quasi ereptos fuisse. Infantes quoque uidi, quorum corpora lenta macie ita extabuerant, ut omnes de eorum uita, appropinquante iam iam, uti uidebatur, morte, desperarent, quibus tamen, balneorum, exuino paratorum ministerio, debitus uigor, sufficiens robur, ac necessaria nutritio reddita fuit.

Vinum igitur, cuius usum, tam internum, quam externum, infantibus, in hoc illoue casu, conuenire, adductis probauimus exemplis, nutricibus, & matribus, nutricum munere fungentibus, apprime congruum ac proficuum esse, asserent alii, asserent multi. Si abiectam uilis uulgi consuetudinem, prudentum patrociniū omni studio deferentis, stultorum contra enixe suscipientis, approbas, uinum, ut certissimum subsidium, corruptae sanguinis impuri indoli emendandae dicatum, ac sufficiens, nutricibus porrigendum erit. *Der Wein*, dicunt obstetrices nostrae, *reiniget die Milch.* Vinum, esse

F 2

uehi-

(b) Lib. 3. de Vulgi erroribus, c. 17. ed. quae Roterodami, in 12mo, 1668 prodiit, p. 288. & sq. (c) Oper. edit. cit Tom. 1. Lycurgo, p. 49. Ὅθεν δὲ ὕδατι τὰ βρέφη, ἀλλ' οὐ καὶ περίλητον αἱ γυναῖκες, βάπτειν τινα ποιμενικῇ τῆς κράσιος αὐτῶν λίαντα γὰρ ἐξίσταται τὰ ἐπιληπτικὰ καὶ νοσήθη πρὸς τοὺς ἀκρατοὺς ἀποσφρακτίζονται, τὰ δὲ ὕδατι μᾶλλον σφρακτίζονται καὶ κρατύνονται τὴν ἰστίαν.

uehiculum sanguinis ad mammas, perhibet MERCVRIALIS, (d) nutricibus, uini, aqua probe diluti, potum concedens, (e) qui tamen, alio loco, (f) pueros, & nutrices, a uini usu omnino abarcendas esse, ex hac perhibet ratione, quia uinum teneros adhuc & ualde debiles flaccidosque puerorum neruos uehementius irritando ac percellendo, facile diuersa grauique mala afferre possit. Nutrix a uino abstinere, est HEVRNII, (g) praeceptum, cui subscribit RODERICVS a CASTRO, (h) eandem cum Heurnio fouens sententiam. Aquosum & modicum potum nutricibus atque infantibus praescribit ARISTOTELES, (i) & uina, spirituosa imprimis, ac nigra, ut noxia iisdem, denegat, haud differre, asserens, siue infantes, siue nutrices, uina assumant. Probe autem primo dispiciendum loco, an uinum, nutrici congruum, parce, medicamento loco, exhibitum, corrigendo prauam chyli ac sanguinis naturam, lac melius, infantique magis proficuum, procuret, curans ac seruans illius incolumitatem; illud enim, quod nutrici conducit, non peraeque semper prodest infanti, frequenter potius infantes ex earum rerum usu maximas patiuntur molestias, quae nutricibus praesentissimam tulerunt opem. Haud rara & passim obuia sunt huiusmodi nutricum exempla, quae ex modico generosi uini potu optime se habentes integra fruuntur ualerudine, misere hinc affectis, quos lacte suo nutriunt, infantibus. Nutrices igitur, ex MASSARIAE (k) monito, dum infantes epilepsia laborant, a uinis generosis & potentibus quam maxime cauere & abstrahere debent. Maiori adhuc fedulitate atque attentione eadem

(d) lib. 3. de morb. mul. cap. 1. (e) Mercurialis, Tom. 3. Conf. 139. (f) Mercurialis, l. 2. de morb. puerorum, c. 3. (g) De morb. capitis, c. 22. (h) lib. 4. de morb. mulier. Sect. 1. c. 23. (i) Oper. ed. cit. Tom. I. lib. de somno & uigiliis, c. 3. p. 1463. Διὸ τοῖς παιδίνις ἡ συμφέρονται οἱ οἶνοι, ἐδὲ ταῖς τίτθαις διαφέρει γὰρ ἴσως ἔδει αὐτὰ πίνειν, ἢ τὰς τίτθας· ἀλλὰ δεῖ πίνειν ὕδαρ καὶ ὀλίγον πνευματώδης γὰρ ὁ οἶνος, καὶ τὰτα μᾶλλον ὁ μῆλας. (k) Lib. 1. Pract. cap. 19.

dem tenenda, obseruanda, & perficienda, si comitialis causa & origo morbi, infantes torquentis, a uini, quo mater grauida delectata fuit, abusu dependeat. Quid in tali rerum statu dementius aut peruersius esse, uel fieri, aut excogitari potest, quum nutrici uinum ex hoc praebere fundamento, ut lac eiu dem, corrupto matris succo, quo infans in utero nutritus & simul laesus fuit, simile reddatur? Quis ad morbi, ab ingu gitato uino orti, medelam, idem commendabit uinum? Quis incommodis, haustum sequentibus uenenum, eodem ueneno iterum deglutito, succurrendum esse, consulat, suadebit? Longe aliter idem comparatum est cum matribus, quae modico uini usui assuetae, sanos, quos pepererunt, infantes, suis alunt mammis; illis enim parcio rem uini congrui, & antea familiaris, potum, sine detrimento, hinc in infantes redundaturi, metu, concedendum esse, uis consuetudinis, natura sociatae, docet, probat, probans peraeque, & iniungens: quod alia, si contrariae adsint circumstantiae, procedendum sit ratione. Nonne hae illaeue mulieres, omne uinum prorsus auersantur? Nonne multis foeminis hoc illudue uinum insensissimum est? Nonne eadem quotidie in nutricibus aduertimus? Nonne nutricum morbi, summa absconditi cura, quibus laborant, ita saepe sunt constituti, ut, ad pauci etiam uini potum, deteriores & periculosiores reddantur. Doleo acerbam multorum parentum, in magnis praesertim ciuitatibus commorantium, conditionem, qui infantes suos spurcissimis meretricibus, scortando misere corruptis, ac uenerea inquinatis lue, alendos, uel potius destruendos, interficiendos, tradunt. Apparent tales, si faciem, externumque, qui uidetur, corporis habitum intuearis, sanae, nitidaeque, ast, si interna peraeque, praesertim genitalium status partium, oculis paterent, foedissimam puris impurissimi, quo foedius nulla praebent cadauera, sentinam, inuenires, deprehenderes. Nihil magis uero, nihilque frequen-

tius easdem infestat, quam languor fere perpetuus, ad quem tollendum, dum uinum porrigitur, porrigitur uenenum, ueneri uires ueneri exasperans, praecipua exasperatorum, quibus, sordidissimi atque inquinatissimi uitio lactis, infantes laborant, malorum causa, nouusque fomes. Nam, si in ullo alio morbo, certe in hoc, uini, cum primis acidus, usus frequenter perniciosus & exitialis est. Exitium & maior adhuc perniciēs huiusmodi aegrotis, a uino, in cura huius mali, remediis, ex uiuo mercurio paratis, instituta, ac perficienda, imminet. Lege, si exemplum desideras, quae refert RIEDLINVS, (1) sistens aegrotam, quae, diu luis uenerae contagio correpta, usu mercurii, quem medici dulcem uocant, eliminato fere, saluatae largis perpetuo riuiulis exstillantis ac profluentis ministerio, immanissimo turpissimi morbi ueneno, tam felicem medelae progressum & successum percepit, ut de integra ualitudine, breui recuperanda tempore, nullum adfuerit dubium. At, considera repentinam, quae mortem minitari uidebatur, mutationem, uenenatis uini uiribus adscribendam. Aegrotam, inquam, quae maximam partem restituta, & a Chirurgo, qui medelae praeerat, uespere in bono statu relicta fuerat, summo mane sequentis diei, morti iam proxima, tanta faucium & uicinarum inflammatione ac tumore partium affligebatur, ut nonnisi maxima difficultate unum alterumue uerbum proferre posset. Quae uero huius mutationis causa? Vinum erat, quod misera, uiribus consultura, pessime sibi consulens, hauserat. Vnde deinceps aegrotam, haud alieno, sed suo periculo cautior reddita, serio uinum fugiendo, ac conuenientia adhibendo remedia, paucis diebus transactis, perfectam recuperauit sanitatem. Expertus hinc, & harum rerum in primis peritus FERNELIVS, (m) dicit, quod toto temporis, medelae huius morbi sufficientis, decursu, uinum

ne

(1) Lin. Med. An. 1699. Mens. Iunio, obs. II. p. 524. & sequ. (m) Lib. de lue uenerica, cap. 13. & 15.

ne delibare quidem liceat. Fatentur pariter MASSA, (n) QVARINONIVS, (o) RODERICVS a CASTRO, (p) & FORESTVS, (q) neminem, hoc affectu decumbentem, nisi prius uino ualedixerit, restitutum esse, imo quosdam exinde in paralyfin incidisse. De horum testimoniorum, & quibus eadem nituntur, exemplorum, ut particularium, ac singularium, ueritate, nullum habeo dubium, dubito tamen, an in omni huiusmodi aegrotorum statu, ac conditione, quoduis uinum prorsus sit damnum ac repudiandum, uti historiis, a BACCIO, (r) ZACUTO, (s) EPIPHANIO FERDINANDO, (t) FALLOPIO, (u) MERCVRIALI, (x) suppeditatis, instructus, ac suffultus, demonstrare possum.

Corruit hac ratione eorum fundamentum, qui primariam uino uirtutem quascunque sanguinis impuritates emendandi euacuandique tribuentes, hac loquendi formula utuntur: *Der Wein reiniget das Blut, und machet frisch Blut.* Augeri, accommodati usu uini, sanguinis copiam, haud negamus, negantes, uinum immediate in sanguinem conuerii. Temere hinc agunt illi, qui, abundantem, & ualis incommodum sanguinem, secta euacuantes uena, mox largius ingerendo uinum, recentem ac meliorem restituere satagunt. Vina, prudenter adhibita, solidorum motum promouendo, humores crassos resoluendo, resolutos condensando, sudoris, lotii, aliarumque sordium excretionem adiuuando, multum, imo plurimum ad bonum sanguinis statum conseruandum, corruptum emendandum, contribuere, facile credimus, non credentes, quod unum idemque uinum hos diuersos effectus in omnibus producat. Dicamus igitur cum HIPPOCRATE,

(n) Tom. 2. epist. 21. (o) Consil. 28. (p) Part. 2. de morb. mul. Sect. 1. lib. 2. c. 13. (q) Lib. 31. obs. 17. Schol. (r) De natura uini, lib. 3. cap. 17. (s) Lib. 2. Prax. Hist. cap. 1. obs. 2. (t) Hist. 17. (u) Lib. de Morbo Gallico, cap. 28. (x) lib. de indic. cap. 2. p. 181. & lib. 2. de morbo gallico, cap. 8.

TE, (y) uina nigra, & aultera, sicciore esse, eaque, neque aluo, neque urinae, aut sputo mouendo, eliminandoque, seruire. Tribuamus eundem allegatis uinis effectum, sed in illis saltem obseruandum, qui succos crassiores & partes solidas aridiores nimisque compactas & contractas possident. Aliam ab huiusmodi uinis operationem in hominibus, quibus excedens feri tenuis copia molestiam creat, ac quorum nerui, limphae abundantia nimis relaxati & naturalibus orbatu uiribus, motui reliquisque functionibus rite perficiendis minus sufficiunt, aduertens, aduertens, solidis horum usu roboratis, ac promota auctaque eorum in fluidas partes actione, aquosos, quibus sanguis & uniuersum corpus operatum est, humores, tum per renes, tum per poros cutis, aliasque partes, expelli, atque eiici. Asse-ramus porro cum uenerando nostro Sene, (z) uina dulcia, & mel referentia, uires reficere, urinam ciere, serum gelatinosum reparare, aultera uero ad robur & siccitatem conciliandam accommodata esse, eaque, quae ex iisdem sunt antiqua, alba, ac tenuia, lotio mouendo ac pellendo seruire. Nonne, praesentibus Hippocratis uerbis, eadem, quae modo monui, confirmantur? Nonne hinc sole meridiano clarius patet, in uinorum cum fructu praescribendorum, usu, sedulo serioque examinandum atque expendendum esse, quae in humanis corporibus desint, quae abundant, quae indole peccent? Affirmemus praeterea cum Coe nostro, (a) uina tenuia ac dulcia urinam magis & aluum mouere, atque humectare, acida econtrario refrigerare, extenuare, & humectare. Vinum omnino, quod aquae, qua salia diluta sunt, abundantia, dulce

(y) De Diaeta, Lib. 2. Τῶν δὲ οἶνων οἱ μέλανες καὶ ἀνερκοί, ξηρότεροι, καὶ ἂν διαχω-
 ρῶνται, ὥς ἐρίοντες, ὥς πύοντες. (z) Lib. de affect. Γλυκὺς οἶνος καὶ μελιτώδης,
 ἀμφοῖν κομιστικοί, καὶ διερρητικοί, καὶ φλεγματώδεις· οἱ δὲ ἀνερκοί ἐς ἰσχυρὴν καὶ ξηρασίην
 ἐπιτιθέντες· ὀρεητικοί δὲ ἀνερκοί, παλαιοί, λευκοί, καὶ λεπτοί. (a) De Diaeta, lib. 2.
 Οἱ δὲ λευκοὶ γλυκεῖς μᾶλλον κρείονται, καὶ διαχωρίζονται, καὶ ὑγραίνονται· οἱ οὖν οὗτοι ψύ-
 χουσι, ἰσχυρύνονται, καὶ ὑγραίνονται.

ce ac tenue reddit, reparando, quod in siccioribus deficit, ferum, aluinas emolliendo feces, & arctiores renum poros ac tubulos aliquantulum relaxando, utrique secretioni, & excretioni, si eadem ex allegatis causis suppressae sint, succurrit, & opitulatur. Idem contra uinum, illis exhibitum hominibus, quibus abundans aqua ac pituita, solidarumque laxitas & debilitas partium negotium facessit, augendo, quae modo indicaui, uitia, magis magisque tum renum tum alui functionem turbabit, & impediet. Eodem similiter modo uina acida, infringendo bilis in biliosis acrimoniam, uiscera artusque feruidiori humorum motu ardentes refrigerant, quae aliis, quorum primae uiae cruditatibus acidis & pituitosis scatent, ardorem inducunt molestissimum. Eadem quoque uina, quae, firmando uillos pituitosorum flaccidiores, nimiam obesorum molem extenuant ac minuunt, labefactatam hecticorum nutritionem & incrementum, succos acriores nimisque disfluentes ad naturalem cohaesionem & consistentiam redigendo, redintegrant atque instaurant. Si hac ratione ac uia, in diuersarum, quas uinis medici tribuerunt, uirtutum, explicatione, & applicatione, progrediaris, inuenies, quam quaeris, de genuino & proficuo congrui uini usu, ueritatem, ac certitudinem, certi ac felicitis exercitii medici fundamentum.

Eodem fundamento niti debes, ad usum uinorum, uiribus herbarum, cochleariae scilicet, nasturtii, herbae Britannicae Galeni, saturatorum, confugiens. Asylum haec uina notissimum sunt, ad quod, imperiti indoctique medici, nostra frequentes aetate, in curandis morbis diuturnis ac pertinacibus, ita dicto scorbuto, cuius indolem, Protheo mutabiliorem, ignorant, imputatis, confugiunt. Non uini saltem bonitas, bonusque & gratus, quem natura obtinet, odor, & sapor, additarum farragine herbarum, corrumpitur, sed multorum quoque sanitas, & integritas corporum, promiscuo huiusmodi uinorum, sanitatis ser-

uandae ergo haustorum, usu, maxime laeditur, ac peruertitur. Considera modo nostrorum hominum mores, & instituta, plurimis, uere iam accedente, familiaria; hic cochleariam, natturium ille, beccabungam alter, alter flores acaciae colligit, collectos mundificat, & abtergit, abstersos uino indit, inditos digerit, digestos relinquit, uinum, quod hinc abstrahitur, extractis herbarum & florum uiribus impraegnatum, haustus. Si in effectus, quos citata uina praestant, inquiras, quaerens ex iisdem, qui eadem bibunt, quem in finem hoc faciant? omnes uno asserent ore: sanitatis causa, quae horum uinorum usu constans atque integra seruetur, hocce fieri, ac suscipi. Ita omnino dicent, re uero ipsa perpauci commoda quaedam atque emolumenta ab huiusmodi uinis percipiunt, plures contra uariis afflictis malis grauem temeritatis suae poenam luunt. Recordor aegroti, qui, assumpto uino cochleariae, febre afficiebatur continua. Multos multoties audiui, de capitis dolore, oris siccitate, ardore, alui constipatione, ac somno perturbato, haustis huiusmodi uinis, uenenis potius, querentes. Queruntur adhuc grauius de his aliisque pluribus incommodis homines biliosi & sicciore, praesertim, si huiusmodi uinis, quae, temeraria sanitatis defendendae persuasione, bibunt, herbae penetrantiores, sale uolatili oleoso refertae, qualis scarlaea, sunt inditae. Ne uero peruersi uerborum meorum interpretes an-
 fam & materiam calumniandi hinc nanciscantur commodam, hoc praecipue tenendum, quod nec huiusmodi herbarum uel uinorum uirtutibus aliquid detractum uelim, derogo saltem iisdem uires, quoscunque, uti multi temere autumant, ac credunt, morbos auertendi ac praecauendi, asserens: eadem sanis, perfecte sanis, prorsus non conducere, conducentia quam maxime aegrotis, quos morbi, a ferofarum colluue impuratum orti, diuexant, uti praeter alios auctores, binis historiis clarissime

& distinctissime demonstraui RIEDLINVS. (b) Cum enim multi homines, absque uini naturalis, nulloque artificio ac condimento uitiati, usu, bono gaudeant sanguine, ac prospera fruuntur uale tudine, quomodo iisdem uina, additis corrupta herbis, floribus, radicibus, lignis, ac cineribus, commendare ac praescribere potes? Nonne, si experientiam, rationi amico sociatam uinculo, filum, filo Ariadne certius, & tutius, consulis, cum illustri HOFMANNO (c) fateri debes, quod homines, qui uino largius indulgent, & prima statim aetate bibunt, minus longaeui sint, cum contra aquae & lactis potus, multas gentes, quae a uino prorsus abstinent, sanos, senes, grandesque natu reddat, uti de Aegypti incolis, admodum longaeuis, PROSPER ALPINVS (d) testatur.

Abi cum tuo consilio ad Graecum Pi, uinosorum clamabit turba; uina, uociferabuntur, bibant homines, animantia cetera fontes; absit ab humano pectore potus aquae. Quid uita hominis, uino destituti, iidem, SYRACIDIS (e) dicto abutentes, urgebunt. Vinum, cum eodem (f) dicent, firmat ac reficit hominis uitam, & sanitatem; uinum, ut condimentum aerumnarum, animi relaxandi causa, a Deo creatum est; uinum, & corpus & animum uoluptate gaudioque explet. Haec omnia quidem de uino praedicat SYRACIDES, sed necessaria & utilissima, quae his sociauit, monita, ac praecepta, hic desiderantur, desiderantia, ut opportunum tempus, ac modus in uini usu exactissimus obseruetur, quibus neglectis, laetitiae, uoluptatis, sanitatis, ac longaeuitatis loco, tristitiam, dolorem, morbos, praematuram mor-

G 2

tem,

(b) Millenario Curarum Medicarum, Vlmae, in 4to, 1709. edit. Cent. 9. hist. 58. & 59. p. 596. & 597. (c) Med. rat. system. Tom. I. Sect. 2. cap. 6. Schol. ad §. 35. p. 555. (d) lib. 1. de Medicina Aegyptiorum, cap. 11. (e) Cap. 34. u. 27. ed. a Lamberto Bos, Franequerae, in mai. 4to, 1709. Τίς ζώη ελασσεμένη οἶνω; (f) Syracides, cap. cit. u. 27. & 28. Καὶ οἶνος ἐκτίσκει εἰς εὐφροσύνην ἀνθρώπους. Ἀγαλλίασμα καρδίας, καὶ εὐφροσύνη ψυχῆς, οἶνος πινόμενος ἐν καρῶν ἀντάξει.

tem, aliaque mala, expectanda esse, subiungit. (g) Quomodo autem, nunc porro obiicitur, aquae potus homini prodesse potest, cum ipse HIPPOCRATES, (h) medicus, experientia & prudentia nulli secundus, expressis pronunciet uerbis: quod aquosi potus uini, coaceruandis in superiore uentre cruditatibus serosis, & colligendis in inferiore flatibus, ansam praebeat. Si igitur uinum aquosum haec praestat, quid a sola aqua simplici sperandum erit? Perpende uero, quod Hippocrates de uino aquoso, aduersante natura ac consuetudine, simul & semel epoto, loquatur. Allegatur demum RIEDLINI (i) testimonium, referentis, quod duas nouerit uirgines, quae, uino aqua diluto mox a teneris nutritae, ac sustentatae, integerrima usae sanitate, diu superstites fuerint, cum & frater illarum, aquam bibens, sexto aetatis anno, catarrho suffocatiuo e uiuis abreptus fuerit, & soror natu minima, aquae potui peraeque addicta, continuis, uti dicuntur, afflicta destillationibus, misere uixerit. Afferuntur alia, quae citatus auctor (k) notauit, exempla, idem probantia. Commemorantur diuersa mala, nempe uniuersi languor corporis, appetitus immixtus, dolor uentriculi, quodam quasi pondere pressi grauati-que, aliaque plura, ab intermisso uini potu orta, quae denuo, solius uini usu, emendata, ac remota fuerunt. (l) Siftitur aegrotus, a languentis uitio digestionis, hausto liberatus uino, qui, in idem incommodum, permutato uini cum cereuisiae potu, iterum incidit. (m) Exhibetur historia foeminae, quae, ex dene-

(g) Syracides, cap. cit. u. 25. Εν οἷῳ μὴ ἀνδρίζει, πολλὰς γὰρ ἀπάλλεται τὸ εἶναι. Eodem capite, u. 29. 30. & 31. Πικρία ψυχῆς, ἀπὸ πνέουσι πολλὰς, ἐν ἐριθιμῶν καὶ ἀντικτώματι. Πληθύνει μὲν θυμὸς ἀφρονεῖ εἰς πρόσκομμα, ἐλαττωῖν ἰσθμὸν, καὶ προσκοίῳ τραύματα. (h) Lib. de diæta in acutis. Ὑδαρὴς εἶναι καὶ ἀκρετὴ παρὰ τὸ εἶναι, ἐξαπίνης ποθεῖς, ὁ μὲν πλάθων τε ἐν τῇ αἵμα κοι- λῇ ἐμπιπείσκει, καὶ φοναὶ ἐς τὴν κάτω, ὁ δὲ παλμὸν φλεβῶν, καὶ καρδιακήν, καὶ δι- ψαί. (i) Millen. Cur. med. ed. cit. Cent. 8. obs. 36. p. 470. (k) Riedlinus, Lin. med. de ao. 1696. mens. Sept. hist. 18. & mens. Nou. hist. 13. (l) Riedlinus, lin. med. ao. 1996. mens. Sept. hist. 18. p. 446. & 447. (m) Riedli-

denegato uini usu, alui obstructionem, eaque laxantibus referata, quotiescunque aluum uel absque difficultate exoneraret, tremorem uniuersi corporis, sudorem frigidum, & ingentem uirium prostrationem experta fuit, usu deinceps edocta, solum uinum hisce malis tollendis par ac sufficiens esse. (n) Tantum uero abest, ut hae historiae, uel sententiae nostrae contradicant, uel his historiis sententia nostra repugnet, ut potius iisdem, eadem, quae iterum ac saepius inculcauimus, confirmentur: cuius nempe, de prospera sollicito ualetudine, incumbere, ut congruum suae constitutioni potum seligat, selectum iusto tempore iustoque hauriat modo. Mens ac uoluntas nostra haud est, unum eundemque potum, ut quibusuis accommodatum, commendare; nec una eademque potus, ut omnibus sufficientis, mensura determinari potest; praeiudicia saltem, quibus uini abusus defenditur, deleta atque extirpata uolumus.

Deleantur ita porro, quae de specifica uini, uentriculo sacra, uirtute, animis multorum medicorum infirmis firmitus infixae haerent, praeiudicia. Quid prodest uinum uentriculo, acidis, biliosis, ferosis, pituitosis aliisque sordibus repleto? Hae impuritates, hae cruditates, conuenientis usu emetici, expurgandae. Hoc si omittas, assumpto, uentriculum subleuaturus & emendaturus, uino, pessime tibi consules, funestum morborum, quos auertere ac repellere uoluisti, aduentum & impetum accelerans atque augens. Quis enumerare potest febres intermittentes ac continuas, hac ratione, per uinum, uentriculi roborandi ergo, ingestum, excitatas? Quis usus, quae utilitas uini, uentriculo, uiciorum labe uiscerum, pressio, laeso, laesa simul illius functione, uti exempla, a BONE-TO, (o) aliisque (p) notata, probant? Quale emolumentum, a

G 3

uini

nas, Lin. med. A. cit. mens. Nou. hist. 13. p. 549. & 550. (n) Riedlinus, lin. med. A. 1699. mens. Nou. hist. 9. p. 1193. ad 1196. (o) Sepulchreto, seu Anatom. Pract. Geneuae, 1679. in fol. ed. Tom. 1. lib. 2. Sect. 1. obs. 132. p. 441. (p) Miscell. Nat. Cur. Dec. 1. A. 2. obs. 22.

uini usu, in uentriculi inflammatione, erysipellate, scirrhus, gangraena, sphacelo, sperandum? Quid a uino expectandum, si innata uentriculi, quam praeter naturam obtinet, angustia, munus eiusdem peruerit, et impedit, quales obseruationes GALENVS (q) & FORESTVS (r) suppeditant. Quale leuamen uentriculo, a temeraria croci metallorum deglutitione, adeo contracto, ut uix gallini magnitudinem oui, teste HILDANO, (s) aequaret, uinum afferet? Quid praestabunt praestantissimi pocula uini, uentriculo, in duas cauitates distincto, frequentioris causa uomitus, uti exempla, a BLASIO (t) & DORSTENIO (u) notata, docent. Qualis uini uirtus & auxilium, in uomitu, uentriculum in cauitatem thoracis protrusum sequente, uti adducta SENNERTVS (x) historia docet, erit? Quale uinum uentriculo, qui ab immani renis sinistri tumore, aut aliis huiusmodi uicinarum uitii partium pressus, ac sursum compulsus, ad perpetuum irritatur uomitus, uti CAROLVS PISO, (y) DODONAEVS, (z) SCVL-TETVS, (a) TVLPIVS, (b) CABROLIVS, (c) BERTINVS, (d) BALLONIVS, (e) BENEDICTVS, (f) probant, subsidium feret? Ex his nemini obscurum occultumque esse potest, multas esse, quibus uentriculus laborat, infirmitates, in quibus uini usus irritus partim, partim noxius est. Sunt tamen & multa uentriculi mala, quibus mitigandis & remouendis praecipue seruit uinum. Seruit uinum excitando, qui languet, uentriculi motui, ac robori; seruit idem restituendo, qui prostratus est, appetitui; seruit idem adiuuandae & acceleran-

(q) Lib. 2. artis paruae. (r) Obseruat. lib. 18. histor. 38. (s) Obs. Chirurg. Cent. 4. obs. 51. (t) p. 4. obs. 9. conf. Bonetus, l. & ed. cit. Tom. 1 lib. 3. Sect. 8. obs. 26. p. 804. (u) Misc. Nat. Cur. Dec. 2. A. 3. obs. 103. (x) Instit. lib. 2. part. 2. cap. 13. (y) De morbis a sero, Sect. 2. part. 2. cap. 7. (z) Obs. cap. 37. (a) Armament. Chirurg. obs. 61. (b) lib. 3. obs. med. c. 21. (c) Obseruat. Anatom. 6. (d) Med. lib. 12. cap. 14. (e) Consil. 43. lib. 1. in annot. (f) Theatro Tabid. exercit. 26.

triculum, affirmat GALENVS. (o) Austerum uinum, idem, (p) eundem in finem, commendat. Sequuntur hunc, in praescribendis exhibendisque uinis austeris, DODONAEVS, (q) CAPIVACCIVS, (r) alique plures. Stomacho contra, eadem uina noxam inferre, ceterisque corporis partibus officere magis, quam prodesse, compertum habet BROECKHVYSIVS. (s) Recentibus antiqua praeferenda esse, idem (r) cum plurimis prudenter iudicat; sane, qui utuntur uino uetere, sapientes puto. (u) Sapientes in hoc sunt Bataui, quibus, uinum praedicaturis generosum, familiaris est haec formula: *van den ouden Hont.* (x) Non tamen hoc de omnibus dicendum. Dissensus hic facillimo negotio conciliari potest, si, uti satis superque antecedentibus probatum ac demonstratum est, consideramus, quod haec diuersa discrepantis naturae uina, non uentriculis saltem, sed reliquis uniuersi corporis partibus, uarie constitutis, profint. In eo autem allegati auctores a uero rectoque longius aberrant, dum uinum, huius illiusue hominis stomacho congruum, omnium uentriculis proficuum esse, statuunt. Nec leuior censendus error, dum uinum, uentriculo utile, cerebro aliisque partibus noxium esse, asserunt.

Nemini igitur, cui diligens & attentus in rebus perscrutandis ac diiudicandis animus est, mirum uideri potest, quod unum idemque uinum, huic appetitum restituat, illi contra nauseam, quae prius non aderat, creet, hunc a uomitus & fluxus alui molestiis liberet, illum contra iisdem oneret, huic ardorem & tormina inferat, illi contra, iisdem affecto, medeatur, in hoc aluum referet constipatam, in illo obstruat apertam.

Ita

(o) lib. 5. de loc. affect. cap. 6. (p) Galenus, lib. 12. Method. (q) De uitis uinique historia, cap. 6. (r) Lib. 3. Pract. cap. 6. (s) Ration. Philosophico-Med. theoretico-pract. in 4to. Hagae Comitum, 1687. ed. cap. 18. p. 218. (t) Broeckhuysius, l. & cap. cit. p. 214. & sequ. (u) Plautus, in Prolog. Casinae. (x) Broeckhuysius, l. & c. cit. p. 214.

Ita medicus Wurtembergicus apud RIEDLINVM, (y) qui, singulis annis, uix expectato, donec uinum recens feces deposuerit, tempore, idem constanter bibebat, nullum inde, uel minimum, percipiebat damnum, sanitate potius integra perpetuo praeditus, ad summam perueniebat senectutem. Quot uero hominibus idem experimentum pessime successit, succedentibus, ex huiusmodi uini usu, molestissimis, quae uentriculum uniuersumque canalem alimentorum uehementer affecerunt, affectibus. Apud citatum auctorem, (z) historia aegroti relata legitur, qui, iam per decem dies humorum destillatione uexatus, quam diu cereuisiam bibit, nulla uentriculi incommoda sensit, pauxillo autem uini assumpto, exhaustis opitulaturus uiribus, per tres quidem horas fere dormiuit, sed euigilans, tam male se habuit, ut & uomitus successerit, quo uinum, tanta praeditum acrimonia, se reiecit, notauit, ut instar acerrimi acetis, dentes quoque stupefecerit. Conueniunt cum his, quae idem, (a) de colica, uini, non item cereuisiae, usum, sequeute, refert. His addendum mercatoris aegroti, cuius meminit RIEDLINVS, (b) exemplum, qui, ex uini potu, aluum, tardius suo officio fungentem, habuit, cereuisiae uero usu, libere de nouo procedente aluina excretionem, perfecte conualuit. Si igitur ex modico uini, minus consueti, minusque congrui, usu, tam male aspereque accipitur & tractatur uentriculus, qualia tibi, ab eodem, affatim & immodice ingesto, commoda promittere potes? Audi SVALVIVM, (c) has, uentriculi nomine, querelas afferentem: Impluuio uini mihi creberrima fiunt mala, madent latera, hebescit uigor; torqueor misere, cum re-dux uini fons, & odor ex me turpissimus est! Quum horri-

H

da

(y) Millen. Cur. med. ed. cit. Cent. 7. obs. 50. p. 404. (z) Riedlinus, Millen. Cur. med. Cent. 7. obs. 79. p. 422. (a) Riedlinus, Lin. med. A. 1696. Mens. Nou. obs. 21. p. 564. & seq. (b) Millen. Cent. 1. obs. 77. p. 45. & 46. (c) Querel. Ventriculi, cap. 10.

da funera titubantes faciunt gressus, quum ronchi, stertores, immobilitas, priuatio sensuum! Quum eructo foetores, quum turbant me uenti, murmurant in cauo meo sibili, quum Polyphemus nunc experrectis in cerebro cum suis Cyclopibus maleat, quum tremisco, horreo, aestuantemque per superiora eicio hostem, quum fluctuans me excruciat dolor, & continuans subuersio, quum simul cerebro inest rotans uertigo, rubedo oculis, cordi palpitatio, nervis tremor, quum inquires nocturna, seriales somni, mentisque excessus, & tandem aquosus pedum tumor, uel tuberosa abdominis moles. Quam periculosus, quam atrox morbus sit, cholera, perpetuo alternanteque materiae biliosae uomitu, fluxuque per inferiora, grauissimis torminibus, animi deliquis, aestu, ardore, sitique immani, constans, omnes periti norunt medici. Hanc uero passionem, non semel ex uberiore uini ingurgitatione ortam fuisse, euincunt plura, quibus libri medici referta sunt, exempla. Sufficiat unicum, quod sequentibus suppeditatum describit RIEDLINVS: (d) Vir quidam, & ipse castra medica sequens, uigesimo tertio aetatis anno, amicos quosdam uersus lacum Bodmicum habitantes uisitabat, a quibus cum saepius conuiuio exceptus, uinum, ad dictum lacum natum, acidiusculum, nimia ingurgitasset copia, uix domum rediens, in tanta incidit tormina, ut iisdem ferendis uix par esset, uomitus autem, & alui fluxus, simul superuenientes, eundem adeo debilitarunt, ut de uita periclitaretur, cumque sibi ipsi, ob summam uirium prostrationem, medicamenta praescribere non posset, alio medico uocato, uaria remedia frustra exhibita fuere, donec tandem ex meo consilio medicamentum assumens opiatum, aliquot horarum somno recreatus, sanus lectum denuo reliquerit.

Qualis igitur de iisdem ferenda sententia, quid de eorundem censendum instituto, qui, ea mente, poculis uini assatim & frequenter

(d) Obseruat. Med. Centuria, Augustae Vindelicorum, in anno, A. 1682. ed. hist. 51. p. 118. & 119.

ter ingurgitatis, uentriculum tantopere obruunt, & onerant, ut idem, horum pondere pressus, atque irritatus, subuertatur, subuersus reddat corrupta, quae abominanda ratione ingesta fuerunt. Haec uino eundem in finem abutendi consuetudo, a maioribus iam tradita, tum Graecis tum Romanis maxime usitata erat, usu frequentissimo ad summam fere deducta perfectionem absolutionemque. Sed haec est omni in re animorum conditio, ut a necessariis orsa primo, cuncta peruenerint ad nimium. (e) Nimium omnino et prodigum, qui antiquis familiaris erat, uini abusum fuisse, docent tot artes ea de causa conquisitae, tot subsidia eo fine comparata, ut liberius, ut uberius uinum ingurgitetur, ingurgitatum uomitu reiiciatur, reiectum reliquas uentriculi fordes & cruditates secum simul auferat. Commemorata quippe uinum ingurgitandi, ingurgitato uomitu excitandi rationem, inter praecipua artis salutaris subsidia a Romanis relata fuisse, Romanae monumenta historiae confirmant. Peculiaris plane secta medica, idem praecipiens, apud illos florebat, peculiari hinc insignita nomine. Nam, uti scholam illam, quae, motu & exercitio corporis, quasuis infirmitates praecauendas ac curandas esse, dictabat, *γυμναστικήν* uocabant, ita hanc, de qua nobis iam sermo est, a uomitu, quem largius hausto uino procurandum esse uolebant, *ἐμετικήν* dicebant. Testem horum allego CICERONEM, (f) qui ita de Iulio Caesare ad Atticum scribit: Venit post horam octauam in balneum, tum audiuit de Mamurra, uultum non mutauit, unctus est, accubuit, *ἐμετικήν* agebat; itaque & edit & bibit *ἀδελῶς* & iucunde, hoc est, uti explicat MERCURIALIS, (g) uarii generis cibo uinisque se replebat, ut commodius posset uomere. De serpentibus ARISTOTELES (h)

H 2

ac

(e) Plinius, Hist. Nat. ed. cit. lib. 26. cap. 3. p. 465. (f) Oper. in folio, a Grutero ed. Tom. 3. Epistol. ad Atticum, lib. 13. epist. 52. p. 266. (g) Lib. 1. de arte Gymnastica, cap. 10. (h) Oper. ed. cit. Tom. 1. Hist. Animal. lib.

ac PLINIUS (i) tradunt, quod uini adeo sint auidi, ut hoc repente & copiose haurientes, uomitu denuo reddant, mox idem, si adsit, iterum bibentes. Ad haec alludit IUVENALIS, (k) hominem, uomitus ergo, uina ingurgitantem, cum serpente conferens: Nam sic, tanquam alta in dolia longus deciderit serpens, bibit, & uomit. Talis quoque erat, qui, uti canit MARTIALIS, (l) nec coenat prius, aut recumbit ante, quam septem uomuit meri deumces. Ille certe, uti idem, (m) alio ait loco, fide summa testae data uina remensus reddidit oenophori pondera plena sui. Quid tibi de illis uideatur, qui pro modestioribus inrer uinolentos a PHILONE (n) habitū, arte uinum uomitu reiiciendi excellunt. Alii, inquit PHILO, (o) qui moderatiores uidentur, quum uinum, ut mandragoram, biberint, sub mensa eiiciunt, & laeuo cubito protenso, ceruice inflexa & contorta, in calices exonerato per uomitum uino, alto sopiti somno, auditu & uisu priuati, stertunt, ac si unicum saltem gustus sensum haberent, & eum quidem illiberalissimum. Sed, hoc est, ut SENECA (p) meus iudicat, luxuriae propositum: gaudere peruersis, nec tantum discedere a recto, sed quam longissime abire, deinde etiam e contrario stare. Huiusmodi homines omnem humanitatem exuisse, omnem sensum & intellectum ex animo amississe, credere cogor, uitam eorum, uita belluina deteriore, ac detestabiliorem, considerans! Ostende mihi bestiam aliquam, quae tantum potus, sibi necessarii atque utilis, assumit,

ut

8. cap. 3. p. 1017. Οἱ δὲ ὅφει καὶ πρὸς τὸν οἶνον εἶναι ἀκρατεῖς. (i) Hist. Nat. lib. 10. cap. 72. p. 186. (k) Lib. 2. Satyr. 6. u. 432 & 433. (l) lib. 7. epigram. 66. (m) Martialis, lib. 7. epigram. 89. (n) Oper. Graeco-Lat. in folio, Francofurti, 1691. ed. de uita contemplatiua, p. 896. (o) Oper. lib. & pag. cit. Εἴτιοι δὲ τῶν μετριοτέρων δοκῶντων ἐν αὐτῇ συμποσίῳ, ὥσπερ μακρογύρου, τὸν ἀκρατεῖς πίνοντες, ὑπερβιβάζουσι, καὶ τὸν ἰσχυρῶς ἀγκῶνα προβαλόντες, καὶ τὸν αὐχλῆα ἐγκάρσιον ἐπιγείφοντες ἐν γόμφῳ ταῖς κλίβησιν, ὥστε βαθεῖα πίπτοντες, καὶ οὕτως μᾶτε ἰδόντες, μᾶτε ἀκράτους, ὥς μίαν μόνον ἔχοντες ἀπόψιν, τὴν ἀνδραποδιστάτην. (p) Oper. ed. cit. epistola 122. p. 669.

ut eundem uomitu reddere teneatur! Quid igitur de illis sentiendum hominibus, qui, ratione praediti, repugnante ratione, & uinum, & uentriculum, corrumpunt, perdunt? Manifesta & exsecranda est huiusmodi hominum iniquitas, & iniuria, quam, & in Deum, & in semetipsos, & in pauperes, committunt. Quid abominatione dignius, quam uinum, diuinum, quod, in miserorum solatium hominum, Deus creauit, auxilium, utiando, deprauando, in uenenum mutare? Quid scelestius, quam uberiore uini, quo uires corporis & mentis recreandae, conseruandae, potu, & abusu, solidorum robur destruere, sibi que morbos accersere? Quid peius, quam simul & semel tantum uini, uomitus excitandi causa, ingurgitare, quantum multis infirmis, necessariorum inopia rerum pressis, subleuandis, refocillandis, sufficit? Si exemplum requiris, en Caium! quem lotiones intempestivae, uomitiones, uino concitatae, & his iunctae denuo perpotationes, miserum aegrotumque reddiderunt. Octauo mense, scribit PHILO, (q) grauis morbus Caium inuasit, quia frugaliorem uictus rationem & salubriorem, qua usus sub Tiberio fuerat, mutauit in luxum regium; multum enim absque meri cupediis, & pleno uentre non satiabatur concupiscentia; accedebant his balnea parum tempestiua, tum uomitus, rursusque comotationes.

Quid igitur, oro te, liberale habent isti ieiunii uomitores, quorum corpora in sagina, animi in macie & ueterno sunt? (r) Silens de iis, quae ingenuis ac honestis digna sunt, utilium saltem rationem habeo. Qualis igitur, a largi, quem uomitu reddis, uini de-

H 3

gluti-

(q) Oper. ed. cit. de legatione ad Caium, p. 994. Τῷ δὲ ὁγδὼ κατὰ κήπτες βαρεῖα νόσος τῷ Καίῳ τὴν πρὸ μικρῆς διαταῆς, ὅτε ἐξ ἡ Τιβέριος, ἰνχολοτίαν, καὶ διὰ τῆς οὐρετικῆς ἔσται εἰς πολυτίλειαν μετὰ αἰμοσάκτου· πολὺς γὰρ ἀκρατός, καὶ οὐ φανερῶς, καὶ ἐπὶ πλεονεξίᾳ τοῖς ὄγκοις ἀπλήροισι ἐκιδύμει, θερμολογίᾳ δὲ ἀκαταστασία, καὶ ἰσχυρῶς πάλιν ὀνοφλυνγίᾳ. (r) Seneca, Oper. ed. cit. epist. 88. p. 567. & epist. 122. p. 669.

glutitione, utilitas? nulla certe, damnum contra certum, imo damna corporis ac mentis maxima. Ast, excipis, uomitus ministerio, multi morbi, iique graues, & pertinaces, tum praecauentur, tum tolluntur. Vomitus autem, addis, non melius ac promptius procedit, quam uentriculo abunde repleto; eo enim ipso idem facilius subuertitur, subuersus expurgatur, expurgatus nouas suo munere rite fungendi uires adipiscitur. Infana prorsus sunt, infanae, quam defendis, sententiae, argumenta? Quodnam est uentriculi officium? Quae eiusdem functio? Nonne idem cibus & potulentis recipiendis, asseruandis, atterendis, digerendis, miscendis, soluendis, extrahendis, ut bonae chylus indolis hinc praepararetur, destinatus est? Quid uero, quae ris ex nobis, faciendum, si plures cruditates serosae, pituitosae, acidae, biliosae, aliaeque, sensim paullatimque in uentriculo collectae, ac cumulatae, grauiam uniuerso corpori incommoda afferunt, grauiora, & plura, nisi tempestiuo remoueantur uomitu, allaturae? Indices prius, quam tibi plenius respondemus, unde sordium, & impuratum, in uentriculo haerentium, quas accusas, origo sit repetenda? Nonne peruersa uictus uiuendique ratio in culpa est? Nonne cibus & potus, uel copia nimius, uel indole corruptus, aut constitutioni tuae aduersus, hisce fere semper ansam & materiam praebent? Ede & bibe congrua, eaque, quae usu utilia comperisti, obserua; ede & bibe pauca, quandoque abstinentiam quoque exercens, tum certe uenter bene constitutum nullaque inquinatum labe obtinebis, nec uomitu, uentriculi functioni inimicissimo, egebis. Sin uero, dictis, quae dedimus praecepta, neglectis, ex uariis, quos in uictu commisisti, erroribus, uel pituitosorum, uel biliosorum, aliorumque colluies excrementorum, uenter onerantium, uaria producit mala, & adhuc plura truculentioraque minatur, tum omnino tales impuritates, uel per superiora, aut inferiora, uti suadent circumstantiae, a reliquarum partium statu de-

desumtae, remouendae & expurgandae sunt. Ad haec uero perficienda minus congruum est uinum, a quo, largius hausto, non saltem nouae in canale alimentorum cruditates, sed maxima quoque sanguinis uitia expectanda sunt. Aliis hic opus est remediis, tam larga ac benefica omnipotentis Creatoris manu suppeditatis, ut ex his optima, uel leniora, uel fortiora, ac cuius accomodata, utilia, & sufficientia, eligere queamus. Itaque, istud luxuriae causa fieri non oportere, cum CELSO (s) confiteor, interdum ualitudinis causa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui ualere & senescere uolet, hoc quotidianum habeat, abhorrens a moribus Vitellii, hominis non profundae, sed intempestiuae quoque ac sordidae gulae, qui, teste SVETONIO, (t) facile omnibus sufficebat, perpetua uomitandi consuetudine eo perductus, ut, si credis DIONI, (u) assidue ingerendo alimenta ac potulenta, assidueque omnia euomendo, solo eorum transitu ali uideretur. Nonne uentriculi, constanti uinorum ingurgitatione, ingurgitatorum uomitione, lacescunt, tunicae, nimis extenduntur, debilitantur? Nonne hac ratione pessundatur uentriculi functio, eaque laesa, totum afficitur corpus? Nonne frequentiori uomitu, ita tunicae uentriculi & oesophagi extenuantur, ut, rupto per medium oesophago, atrox morbus, atrocis causa mortis, hinc ortus fuerit. (x)

Vino igitur, quod, summus mundi Conditor, qui nobis uiuendi iura descripsit, illum in finem creauit, ut salui essemus, non delicati, non gulosi, non uinosi, rite ac prudenter utamur. Utamur, inquam, hoc naturae beneficio, inter magna
nume-

(s) De Medicina, ex recognitione Io. Anton. van der Linden, Lugduni Batavorum, 1665, in 12mo, ed. lib. 1. cap. 3 p. 32. (t) De uitis Caesarum, cum Casauboni Animaduers. & Boecleri dissertat. in 4to, Argentorati, 1647. ed. Vitellio, cap. 11 p. 549. (u) Histor. Roman. lib. 10. Ἀπλῶς ἐμφορμίζον, καὶ ἐντοχῆς πάντα ἔχων, ὡς μόνῃ τῇ παρέδω τῶν σιτιῶν τρέφειν. Conf. Balengerus, de Conuiujs, lib. 3. cap. 23. (x) Vid Boerhaue, atrocis, nec descripti prius morbi hitoria, Lugduni Batavorum, 1724. in 8uo, edita.

numerando, & cogitemus, nullo nomine eam melius meruisse de nobis, quam quia, quicquid ex necessitate desideratur, sine fastidio sumitur. (y) Sed, surdis narratur fabula. Respice illos immanes ac spurcos uini gurgites ac helluones, qui, tanta mentis corporisque contentione omnem uitam bibendi atque uinum abliguriendi studio impendunt, ac si in utilissimarum & maxime necessariorum rerum cognitione & usu uersarentur. Praetermitto nugas, quas, auctor anonymus, (z) scripto, de iure potandi, conscripto, insertas, exhibet; praetermitto regulas VINCENTII OPSOPOEI, (a) libris eiusdem de arte bibendi, traditas; praetermitto uaria subsidia, & artificia, quibus sordidi helluones usi, incommoda, quae largior uini ingurgitatio affert, praecauere student; expendam saltem, ac disquiram, an uinipotus, succedentem immodicis uini potationibus noxam, uti uulgo dicitur, ac creditur, tollat? Notissima sermoneque trita est scholae Salernitanae regula: Si nocturna tibi noceat potatio uini, hoc mane rebibas, & erit tibi medicina. Nota ANTIPHANIS (b) sententia: Vinum uino expellendum. Notum ALCAEI (c) consilium: Alium calicem e capite depellat alius. Notum HIPPOCRATIS (d) praeceptum: In capitis dolore, uini abusum sequente, meri cotyla uini, potui danda. Notum Germanorum prouerbium, qui uinum, ad discutienda ebrietatis incommoda, commendantes, dicunt: *Man muß Hundsbaar darauf legen*. Enim uero, uti caninorum applicationem pilorum, hic nihil profuturam, credo, ita uerba huius prouerbii corrupta, obscurasse sensum, cum

(y) Seneca, Oper. edit. cit. Epistol. 119. p. 663. (z) Dissertat. Inaugural. de iure potandi, inserta Ioco-seriorum fasciculo, Francofurti ad Moenum, in 12mo, 1585. ed. p. 101. & seq. (a) Idem liber reperitur in fasciculo ioco-seriorum, ed. cit. p. 317. & seq. (b) Apud Athenaeum, Deipnosoph. ed. cit. lib. 2. c. 6. p. 44. *Οὐκ εἰς οἶνον ἐξελάνυσεν*. (c) Apud Athenaeum, Deipnosoph. lib. 10. cap. 8. p. 430. *Κάκεφαλῶς δ' ἄνερα τὰν ἐνέγκαν κόλῳ ὠδέετα*. (d) In fine lib. 2. Epidem. *Ἦν ἐκ κραιπάλης κεφαλὴν ἀλγίη, οὐκ ἀκρήτῃς ποτόλην πίειν*. Confer. Sponius, Aphor. nou. Sect. 5. §. 37. edit. Londin. in 8uo, p. 316.

cum CAMERARIO (e) iudico; quia non ad pilos, sed morem canum, mox denuo ingredientium, quae modo per uomitum egerant, attendere decet; unde quoque, non pilos caninos, sed morem caninum, *Hundes art*, scribendum, atque intelligendum esse, clarissime patet. Quemadmodum uero continuata uini ingurgitatione, constanti consuetudine & studio magis confirmata, tanta facultas facilitasque largius hauriendi merum generatur, ut huiusmodi helluones ab omni incommodo liberi uideantur esse, ita actiones eorundem satis probant, quod iidem mente corporeque aegrotantes, in classem stultorum sint referendi. Perpetuo ebrium esse, inquit CROBYLVS, (f) quam praebet delectationem? cum te ipsum uiuus prudentia priues, quod maximum, quo excellimus, bonum est. Deinde uini usus, ad detrimenta, quae uini abufui succedunt, tollenda, non plane dissuadendus, aut repudiandus; sed dum, ut uina, quae relictis a uino malis mederi debent, contraria prioribus sint, & congrua hauriantur copia, necesse est. Nam ita, uina generosa tollunt morbos, quos uina aquosa produxerunt, & uitiiis, a uino acido relictis, succurrunt pingua, sale uolatili oleoso saturata. Cum autem prudentius sit, hostem non admittere, quam admissum eiicere, e re omnino esse arbitramur, modico salutaris uini usu liberum ac constans quarumuis corporis functionum exercitium conseruare, promouere, quam suppressis & destructis abominando uini noxii abufu uiribus, multa magnaue sibi ipsi accersendo mala, insipientum more Phrygum, nimis fero sapere. Tardius omnino multi culpa & periculo suo sapiunt, liberè cum ALEXI (g) exclaman-

I

man-

(e) Sylloge Memorabil. Medicinae, in mai. 8uo, Tubingae, 1683. ed. Cent. 14. no. 6. p. 1127. & 1128. (f) Apud Athenaeum, Deipnos lib. 10. cap. 7. p. 428. Το δὲ ἐνδελεχῶς μεθύειν, τίς ἡδονὴ ἔχει ἀποστρέφοντα ζῶν δ' αὖτὸν τῆς σαφρονείας, ὃ μάλιστα ἡμῶν ἀγαθὸν ἔχειν ἡ φύσις. (g) Apud Athenaeum, Deipnosoph. lib. 10. cap. 7. fine, p. 429. Εἰ τῇ μεθύσκουσας περὶ τὸ κραιπαλαῶν παρὶγεῖν δὲ ἡμῶν, εἴ ποτε εἰς αἰὸν ποτε περισυτοπλεῖν τῇ μεθείᾳ, νυνὶ δὲ τὴν τιμωρίαν ἐπεσθαι πάντες τῆς μεθῆς ἔχειν προχείρους, τῷ αὐτῷ ἀκράτῳ πίνομεν.

mantes, ingenue fatentes : Si ante ebrietatem nos capitis dolor ac grauitas inuaderet, nemo unquam plus uini, quam corporis sui incolumitati congruum est, hauriret ; iam uero, quoniam a nobis longius remota uidentur ebrietatis mala ac damna, merum alacriter bibimus. Ex horum numero erat aegrotus apud CELSUM, (h) continua affectus febre, cui, non uinum, febris causa, sed aqua, opem tulit. Et causae quoque aestimatio, inquit CELSVS, (i) saepe morbum soluit. Ergo etiam ingeniosissimus seculi nostri medicus, quem nuper uidimus, Cassius, febricitanti cuidam, & magna siti affecto, cum post ebrietatem eum premi coepisse cognosceret, aquam frigidam ingessit. Qua ille epota, cum uini uim miscendo fregisset, protinus febrem somno & sudore discussit.

Nocer omnino in praesenti casu uinum, prodest uero quam maxime senibus, uiscidorum copia humorum neruorumque debilitate laborantibus. Si enim, uti prudenter ratiocinatur HEURNIVS, (k) illis, quibus frigidus est sanguis, generosa conueniunt uina, eo maiorem eadem senibus praestabunt opem, quo magis eadem, tum ad uires exhaustas refocillandas, tum ad crassos immobilesque succos resoluendos, conducunt. Vinum, inquit GALENVS, (l) Deus contra senii austeritatem, salutarem medicinam, hominibus donauit, quo scilicet, aquilarum instar, pristinam, quam in iuuentute habuimus, uirtutem recuperaremus, grauesque animi molestias obliuio deleteret, ac mollis, & dura asperaque facta animi indoles, ac conditio, ut ferrum, igni impositum, tractabilior esset. Vinum omnino, sententiae MATTHIOLI (m) subscribens, dico, magis senectuti, quam reliquis aetatibus conuenit. Ita enim aetate confirmati, scribit illustis olim Senior noster, Nobilis Dominus de BERGER, (n) quasi

(h) lib. & edit. cit. Praefat. p. 19. (i) lib. & pag. cit. (k) lib. 1. Instit. c. 3. (l) Lib. quod animi mores corporis temperiem sequantur, c. 10. (m) Commentario in lib. 5. mat. med. Dioscoridis, cap. 7. (n) De natura huma-

quasi confistimus in fastigio uirium, partoque uiuimus, dum, ingrauescente aetate, ex uariarum concursione causarum, & illa quidem uicissitudine, qua, tanquam reciproco aestu, assidue quaedam de corpore exeunt, quaedamque identidem recipiuntur in locum relictum, & detritorum imprimis languentiumque uiscerum, quibus succus & sanguis elaboratur, & tribuitur, inertia, & collectione excrementorum, mitis & gelatinosa limpha deficere incipiat, atque ab illa prompta, agilique motione, & fluxu, quo iuuentus uigere solet, desciscat, & attritu multo diuturnoque motu fractae partim, partim rigidiores redditae durataeque fibrae, sensim plusculum exsiccentur, & uiribus diminuantur, ac corpus, ob subsidentiam, & contractionem uasorum, & fibrarum, assiduo macilentius, graciliusque reddatur, & rugas contrahat, adeo ut deinde corporis pariter ac animi uires frangantur, & repuerascant, qui paulo ante uiri fortes robustique, ac sapientes fuerunt. Ea omnino plurimorum Senum est conditio, idem humorum ac partium solidarum status, inuenies tamen & quosdam, admodum succulentos, & in senectute adhuc robustos, & uegetos. Inuenies multos, qui, per totum uitae suae tempus, uina ne gustarunt quidem, inuenies adhuc plures, adeo addictos uinorum poculis, ut eorum uita sine iisdem non consistere possit. Vina igitur diuersa, si discrepantes, quas commemorauimus, circumstantias, obserues, diuersaque eorum copia, iam medicamentorum, iam alimentorum & potulentorum loco, assumpta, senibus conueniet. Conuenient eo ipso omnes, ac consentient, qui maxime in his dissentiant, si nempe prudenter allegata circumspeciant momenta; alii enim, senibus uina, nonnisi aqua temperata, ac diluta, concedenda esse, iudicant, alii, uina generosa, aquae omnis expertia, senibus ad modum proficua perhibent; hi exiguam, illi uberiorem uini mensuram senibus exhibendam esse autumant. Omnia haec,

& uera, & falsa sunt; uera omnino sunt, si hunc illumue hominem, ac speciale, quod, in eodem felici successu institutum fuit, experimentum, respicias; falsissima contra, atque a ueritate alienissima, si, uti maximam partem fieri solet, ex particulare obseruationibus, uniuersales formes conclusiones. Senibus sane aridioribus, biliosis, uinum, aqua dilutum, conducit, senibus contra obesis, quibus pituitae copia molestiam creat, generosa uina praesentissimam praestabunt medicinam, nisi nimia eiusdem ingurgitatione, emolumenta, quae desiderasti, in damna conuertas grauissima; tenenda quippe hic HIPPOCRATIS (o) regula, qui, paucorum, quae senibus sunt congrua, alimentorum ac potulentorum usu, uires refocillari, copiosorum contra deglutitione, aboleri, atque extinguui, demonstrat. Senes igitur sibi caute prospiciant, ne, dum uini usu ignem excitare conseruareque uolunt languentem, eundem, uini abusu, plane extinguant. Dementissimum plane & perniciosissimum est eorum senum institutum, qui, Veneris capiti illecebris, quo suo satisfaciant officio, in auxilium uocant Bachum, ac si solum, quod Venus inspirauit, uenenum, ad mortem accelerandam non sufficeret, altero simul, quod Bachus suggerit, ueneno accersito. Nec ueneris, canit Poeta, nec tu uini capiaris amore, uno namque modo Vina Venusque nocent; ut Venus eneruat uires, sic copia Bachi debilitat gressus, debilitatque pedes. Ante oculos mihi adhuc obuersatur senis imago, qui, uini haud contentus abusu, adhibita in consortium libidinosa coniuge, mortis, adhuc abarcendae, accelerabat aduentum. Melius sibi suaeque sanitati ac uitae consulent senes, si, euitata Venere, cum turpe sit senex miles, parum uini accommodati ante coenam prandiumque hauriant, quod nostrates iam *Superdenter* dicunt. Non credas, nouum esse, quem allego,

(o) Sect. I. aphor. 14. γέρουσι δι' ὀλίγου τὸ πικρῆναι, διὰ τὰτα ἄρα ὀλίγου ὑπεκκαυμάται δύνανται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννεται.

morem, a pastore quodam ecclesiae primario, qui Superintendens uocatur, introductum; est consuetudo antiquissima, cuius iam meminit PLVTARCHVS, (p) ut PLINIVM, (q) aliosque taceam. Et sane hanc rationem, hoc tempus, congrua uina, eo, quo decet, modo, mensuraque, hauriendi, commodissimum optimumque iudico. Nullum enim est dubium, quod a cibis, quos antecedente coena prandioque assumimus, semper quaedam in uentriculo relictæ hæreant ac subsistant cruditates, quæ, tum appetitum turbant, tum alimentorum nouorum digestionem, solutionem atque extractionem impediunt. Eo igitur ipso, dum uini, ante prandium coenamue assumti, usu, uentriculi totiusque canalibus alimentorum motus promouetur, non residuæ duntaxat, quæ uentriculum onerant, impuritates, ad intestina protrusæ, foras eliminantur, sed simul quoque nouum & maius uentriculo robur, noua, quæ accipit, alimenta, melius attenuandi ac diuidendi conciliatur. Iure hinc meritoque MASSA, (r) mane, post forbilis usum oui, offam, in uino aromatico, quale est Maluaticum, probe maceratam, pro excitando in senibus appetitu, & roborando stomacho, laudat. Vinum, ante cibum uel coenam haustum, aluo molliendæ referendæque seruire, scribit SCRIBONIVS LARGVS. (s) Omnibus uero, eo tempore, quod iam indicauimus, uini usum minus proficuum esse, plura, quæ quotidie habemus, exempla, & experimenta, euincunt. Vnde GALENVS (t) iam aduertit, quod uinum, ante coenam prandiumue haustum, animi hebetet uigorem, mentemque obnubilet. Vinum, ieiuno assumtum uentriculo, nervos promissime offendere, obseruauit LEMNIVS. (u) Vinum, dicto deglutitum tempore, apoplexiæ ansam dedisse, repentinæque atque inopinatæ auctorem mortis fuisse, adductis probant historiis, MONTAGNANA, (x)

(p) Symplos. 1. quæst. 6. (q) H stor. Natural. lib. 14. c. 22. (r) Tom. I. ep. 3. c. 6. (s) cap. 34. §. 135. (t) Comment. in lib. 6. §. 28. (u) lib. 2. de occult. nat. miracul. cap. 21. (x) Couf. 16.

CRATO, (y) ANDR. GALLVS, (z) VGO, (a) & alii.

Restat adhuc amicorum, quae Bacchus Veneri praeſtat, officiorum explicatio; armiger & hortator Veneris Vinum ab APVLEIO, (b) nominatur; iucundum potu uinum, dulce Veneris lac, quo large hausto, flagitioſa & illicita libidine homines incenduntur, ARISTOPHANES (c) appellat. Germani dicunt: *Wenn der Bacchus das Feuer schüret, so ſirzet die Venus beym Ofen.* (d) In specie copioſo uini Wipachiani, Rbeinfall dicti, usu, quod in Illyria nascitur, homines ad Venerem procliuiores, simulque foecundiores reddi, perhibet ac testatur LAVRENTIVS GRYLLVS. (e) Vina, augendo succos, irritando neruos, genitalis copiam liquoris promouere, & pudendarum functionem partium adiuuare, a ratione & experientia haud alienum est. Vina peraeque, laudabiles nimis resoluen- do abſumendoque humores, & ſolidas partes, quasi igne exſiccatas, debilitando, tum materiam, ſeminis ſeparationi accommodatam, & neceſſariam, ſubtrahere, tum genitalium munus instrumentorum impedire, iisdem diſcimus magiſtris & du- cibus. Tali incitamento haud opus habent ſani; ſufficit iisdem conſueta uictus, uino deſtituti, ratio. Quis ruſtica gente, aquam & lac bibente, caſeo, butyro ac pane ueſcente, uel promptior & alacrior in re uenerea, aut in eadem firmior, ac conſtantior? Quis contra uinoſis in eodem negotio debilior, aut ineptior? De Alexandro Magno ATHENAEVS (f) & MACROBIVS (g) re- ferunt, quod largior & frequentior uini potus, eundem in re ue- nerea adeo languidum inertemque reddiderit, ut Calixena, mere- trix, illi ſubſtrata, omnibus ſuis artibus, illecebris ac ſollicita- tionibus nihil prorsus efficere potuerit. Haec Gallis non ignota eſſe,

(y) Apud Scholzum, conf. III. 135. & 220. (z) Apud Schol-
zum, conf. 218. (a) Conf. 73. (b) 2. Metam. (c) Apud Athenaeum, Deip-
noſ. ed. cit. lib. 10. cap. 12. p. 444. Ἡδὲς τε πίνειν οἶνον, Ἀφροδίτης γάλα, ὃν πο-
λὸν πάντες ἄνθρωποι παρασκευάζουσιν ὡς ἐν ἡμετέροις. (d) Vid. Piſtorius,
lib. cit. Cent. 3. paroem. 3. p. 249. (e) lib. 1. de ſapore dulci & amaro. (f)
Deipnoſ lib. 10. cap. 10. (g) Saturnal. lib. 7. cap. 6.

esse, Gallus docet Poeta, hisce expresse innuens, magis aquae, quam uini potum, negotio uenerico seruire, ac satisfacere; *Vn bu-
veur d'eau vaut plus & gaillard peut plus faire, qu'ivrognes tren-
te & six en l'amoureuse affaire.* (h) Testis & defensor huius sen-
tentiae sit Tiraquellus, quindecim liberorum librorumque auctor,
aquarum amicus, uinorum hostis, de quo appositum iudico se-
quentem Poetae iocum: Facundus foecundus aquae Tiraquel-
lus amator, quod ni restinxisset aquis abstemius ignes, impleisset
orbem prole animi ac liberis. (i) Viger ita sine Bacho Venus,
uiger tam bene ac constanter, ut uegetam simul diuque incolumem
seruet sanitatem, cum Bachus contra, Veneri sociatus, uarios ac-
cerfat morbos, ac uitae, ante annos perditae, finem acceleret, uti
ZACVTVS, (k) exemplo, memoria dignissimo, confirmat. Ex-
perimenti uero, quod commemorat TERPSICLES, (l) certitu-
dinem, in dubium incertumque reuocamus, uinum nempe, in
quo suffocatus est mullus, si uir bibat, impotentiam conjugalem
generare, si mulier, conceptionem impedire; nam, neque in
mullo, neque in uino, tale inuenimus uenenum, quale sibi Ter-
psicles, rei uenerae maxime aduersum, concipiebat. Similes his
iudicamus THEOPHRASTI (m) historias, scribentis, in He-
rea, Arcadiae oppido, uinum nasci, quod insaniam uiris, sterili-
tatem mulieribus importet. Non uino, sed uini abusui, adscriben-
dum esse puto, quod hic peculiaribus uini uiribus tribuitur, cum
quoduis uinum, largiori ingurgitatum copia, & uiros & foemi-
nas, tum dementes, tum steriles reddat. Hinc mulier, ut canit
OVIDIUS, (n) multo madefacta Lyaeo, digna est concubitus
quoslibet illa pati. Quid praestabit maritus uinosus, uino
prostratus? Idem uel impotens ineptusque ad rem uene-
ream

(h) Italus dicit: *Val più un peitor d'acqua e gagliardo può più fare, ch' ubri-
acchi trenta sei nell' amoroso offire.* Hoc est: *Ein Wassertrinker kan weit
mehr in Liebes Sachen, als sechs und dreyssig Schläuch und Trunckenbolde
machen.* (i) Conf. Bernh. Langwedel, in Defens. Hippocratis, th. 13. p. 103.
(k) lib. 3. Prax. obs. 1. (l) Apud Athenaeum, Deipn. lib. 7. c. 31. p. 325.
*Εαν δ' ἐνυπεπνυγὴ τρίγλῃ ζώσῃ ἐν οἴῳ καὶ τῷ ἀντὶ πίνῃ, ἀφροδισιάζειν ἐ' δύνασται,
καὶ γυνὴ δι' πλὴν τῆ αὐτῆς οἴῳ, ἐ' κούσσειται.* (m) Histo. Plant. in fol. Amste-
lodami, 1606. cum Bodaei a Stapel & Scaligeri notis, ed. Lb. 9. c. 20. p. 116.
*Εν Ηρακλείῳ δὲ αἱ Φάσι, τῆς Ἀρκადίας, οἷος ἐστὶν, ὅς τις μὲν αἷδας πινομένη
ἐξίτηται, τὰς δὲ γυναικὰς ἀτακίαντας ποιεῖ.* (n) 3. de Arte amandi, u. 767.

ream erit, uel temere concumbens, frustraneo concumbet effectu, aut effectu minus exoptato, stupidis, qui talem coitum sequuntur, infantibus procreatis. Recordor adhuc sermonis, aliquando inter amicos habiti, ubi nonnemo sequentem proponebat quaestionem: quae nam sit causa, cur docti ac prudentes uiri stupidos & dementes filios frequenter relinquunt? Variis in utramque partem disputatis, diuersisque sententiis allatis, atque his illud, illis hoc accusantibus, tandem uir admodum facetus atque ingeniosus haec afferebat: uos omnes rem acu minus tangitis, longius ab origine huius rei, quam praecipue attendere decet, recedentes; considerate modo, quod uiri docti, literarum studiis perpetuo abdit, omne fere tempus meditando, lucubrando, consumant, officii, coniugibus debiti, non prius memores, quam si iidem ex conuiuio ita dictis doctoralibus, magisterialibus, nuptialibus, aliisue, bene poti domum redeant. Quid igitur miramini, a parente, quem nimia uis uini stupidum reddidit, stupidam gigni sobolem? Eundem, Diogenis discipulum fuisse, Diogenis docet doctrina, qui, adolescentulum uidens, animo abalienatum, & mentis male compotem, teste PLVTARCHO, (o) dixit: adolescens, pater te ebrius genuit! Ast manum de tabula. Restant adhuc multa, de uenenatis uini, optimi alimenti ac medicamenti, uiribus, commemoranda, explicanda, quae binis aliis scriptis, quorum alterum, *de insana sanitate*, alterum, *de uino, quorum uis causa & auxilio affectuum* agget, propediem Dei auxilio edendis, referuo, hoc THOMAE VENATORII (p) carmine praesentem laborem concludens:

*Res indigna uiro totam consumere noctem
Inter Thyrsigeri pocula larga Dei.
Infaustum studium, si cum spumante Lyaeo,
Vndantes pateras nox alit usque nouas.
Res sed digna uiro latices haurire salubres,
Fundat ut aeternum cygnus ab ore melos.
Sic rigidus olim legimus maduisse Catones,
Triste supercilium sic posuisse Sophos.
Scilicet est aliquid certa ratione bibisse,
Haec pars mansurae maxima laudis erit.*

(o) Oper. ed. cit. Tom. 2. de librorum educatione, p. 2. Διογένης μακάριον ἐκ-
γατὶκὸν ἰδὼν καὶ παραφροσύνῃ Νεανίσκου, ἔφασκεν, ὁ πατήρ σε μέθυσος ἔσπειρεν. (p) In
fine lib. 3. Opfopoei, de arte bibendi, ed. cit. p. 388.

